

WAGNER

ALLIED UNIVERSALSM
There for you.

Control Risks

E · R · I · N · Y · S

GAS

ANDREWS
INTERNATIONAL

PINKERTON[®]

CACI
EVER VIGILANT

BRINKS
HOME SECURITY[®]

Chubb
United Technologies

DynCorp
INTERNATIONAL

Booz | Allen | Hamilton

GARDAWORLD

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN KÜRESEL YAYILIMI VE GELECEĞİ

AHMET KESER

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN KÜRESEL YAYILIMI VE GELECEĞİ

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 154
I. Baskı: 2020
ISBN: 978-625-7040-23-5

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin Germany
Tel: +49 30 20188466

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Bruxelles, Belgique
Tel: +3226520486

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN KÜRESEL YAYILIMI VE GELECEĞİ

Ahmet Keser

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

TAKDİM | 7

GİRİŞ | 9

TARİHSEL SÜREÇTE PARALI ASKERLER | 13

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER, BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
VE ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR | 19

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN PARADOKSAL GELİŞME
VE YAYILMALARININ ARDINDAKİ NEDENLER | 23

Özelleştirme Politikaları ve Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Etkisi | 23

Soğuk Savaş Sonrası Ortamında Orduların Küçültülmesi | 28

Geleneksel Olmayan Tehditlerin Ortaya Çıkışı | 35

Teknolojik Gelişmeler | 37

Özel Askeri Şirketlerin Muharebe Dışı Alanlara Girmesi | 38

SONUÇ VE ÖNERİLER | 49

KAYNAKÇA | 53

TAKDİM

Dünya tarihinde 1648 tarihli Vestfalya Barışı'na (Westfälischer Friede) kadar olan dönemde, özellikle Avrupa'daki prenslikler tarafından yaygın biçimde kullanılan paralı askerler, bu tarihten sonra ulusal sınırları belirginleşen devletlerin milli orduları tekeline geçen güç kullanma yetkisi ile uzunca bir süre gündemden düşmüşlerdi. Ancak asırlar sonra ve özellikle de 1980 sonrasında yaygınlaşmaya başlayan özel askeri şirketler, yeniden çatışma alanlarına girmeye başlamışlardır. Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'nın dağılması ve de Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Batılı devletler hızla milli ordularını küçültmeye başlamışlardır. Soğuk Savaş sonrasında bu iklimi içerisinde işsiz kalan eğitilmiş ve tecrübeli çok sayıda eski asker, kendi aralarında bir araya gelerek özel askeri ya da güvenlik şirketleri kurdular. Hızla yaygınlaşan bu yeni durumla birlikte, 2010'a gelindiğinde dünya üzerindeki özel askeri şirket sayısı 150'yi geçmiştir.

Özellikle Afrika ve Asya'da bulunan zayıf devletlerin kendi başlarına çözemedikleri iç karışıklık ve çatışmalarda dış yardıma ihtiyaç duymaları; başvurdukları Batılı devletlerin ise her seferinde birtakım siyasi önkoşullar dayatması, söz konusu özel askeri şirketler için bir fırsat yaratmış ve bu bölgelerdeki çatışmalara müdahil olmalarının önünü açmıştır. Ne var ki bu şirketlerin varlık sebepleri olan krizleri çözmek bir yana, işlerinin ve kazançlarının devamı açısından krizi daha şiddetli ve sürekli hale getirmeleri üzerine 1989'da toplanan Birleşmiş Milletler (BM) Konvansiyonu, bu şirketlerin muharip görevlerden daha çok, muharebe ve hizmet destek alanlarında faaliyet göstermelerinin teşvik ve tavsiye edilmesi kararı almıştır.

BM'de alınan bu kurul kararı ile birlikte pek çok şirket, destek alanlarına yönelmiş olmakla birlikte, muharip görevler konusunda sözleşme yapmaya devam edenler de olmuştur. ABD'nin Irak'ı işgali sonrasında özellikle Blackwater Skandalı¹ sonrası bu şirketler yapmış oldukları insan hakları ihlalleri ile bir kez daha gündeme taşınmıştır. Tüm olumsuz imajlarına rağmen aynı zamanda devletlere uluslararası hukuk önünde sorumluluktan kurtulma imkanı da sunmaları sebebiyle 2007 sonrası ABD tarafından yalnızca Irak'ta istihdam edilen özel askeri şirket çalışanı sayısı 120 bine ulaşmıştır.

Yine yakın dönemde Libya'da uluslararası hukuk açısından meşru Ulusal Mutabakat Hükümetine (UMH) karşı Hafter öncülüğünde sürdürülen isyan girişimi sırasında da Rus özel askeri şirketi Wagner'in rol aldığı ortaya çıkmasıyla bu şirketler yeniden önemli bir gündem maddesi olmuştur. Gerek Wagner ve benzeri şirketlerin birer dış müdahale aracı olarak devletler veya çatışmaların tarafı aktörler tarafından kullanılmaya başlaması, gerekse bu şirketlerin küresel ekonomide elde ettikleri gelirlerin milyar dolarlarla ifade edilen düzeylere ulaşması ve yine çalışan sayılarının bazı şirketler açısından birçok devletin milli ordusundaki asker sayısını geçmesi, konunun önemini ciddi miktarda arttırmıştır. Bu nedenle özel askeri şirketlerin tarihsel gelişimini, günümüzdeki rollerini, istihdam ettikleri personel durumlarını, yıllık elde ettikleri gelir düzeylerini ve görev alanlarını inceleyen; sonuç bölümünde ise Türkiye tarafından alınması gereken tedbirler konusunda öneriler getiren bu çalışmanın müstakbel güvenlik politikalarının oluşturulmasında önemli faydalar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Prof. Dr. Burhanettin Duran
SETA Genel Koordinatörü

¹ 2005-2007 arasında, bu şirket mensubu askerlerin Irak'ta 195 kez etrafa rastgele ateş açtıkları, 11 sivilin de hunharca katlediklerinin ortaya çıkması ile patlayan skandal. Bu olay sonrasında ABD yönetimi, özel askeri şirket personelinin, refakatlerinde devletin güvenlik görevlileri olmaksızın devriye gezmesi ve operasyon yapmasını yasaklamıştır.

GİRİŞ

Ortaya çıkışlarından günümüze genel olarak kötü şöhretlerine ve kendilerine karşı negatif yargılar gelişmiş olmasına rağmen, özel askeri şirketler (ÖAŞ) küresel ölçekte hızla gelişmeye devam etmektedir. Kamuoyunda akademisyenler arasında ve idari otoriteler arasında ÖAŞ'ye karşı bazı yaygın şüphelerin mevcudiyeti bir gerçektir. Bu şüphe ve endişelerdeki artışa rağmen ilginç bir şekilde ÖAŞ'nin sayısı dramatik miktarda çoğalmakta ve görev sahaları her geçen gün genişlemektedir. Avant'ın da belirttiği gibi “özel sektör alanından, kamu politikaları alanına en çarpıcı sıçrama belki de güvenlik sektöründe yaşanmaktadır.”² Bu raporda Kırım ve Suriye'nin ardından Libya'da da ortaya çıkan Wagner vaka-sından hareketle, özellikle “son otuz-kırk yıllık zaman diliminde bu özel askeri şirketlerin hızlı, hatta ‘hormonlu’ gelişimi, uluslararası arenadaki çatışmalar, küresel güvenlik ve ekonomik yapı üzerindeki etkileri” üzerine odaklanılmaktadır.

Bu çerçevede öncelikle şu sorulara cevap aranmaktadır:

- Özel askeri şirketlerin tarihsel gelişimi nasıl olmuştur?
- Bugüne kadar dünyanın hangi bölgelerinde hangi görevlerde kullanılmışlardır?
- Küresel ölçekte etkili hale gelen en büyük otuz özel askeri şirket hangileridir?
- Bunlar hangi ülkelere ait şirketlerdir?
- Bu şirketler ne tür faaliyetler icra etmektedir?

² Deborah Avant, “The Privatization of Security and Change in the Control of Force”, *International Studies Perspectives*, Cilt: 5, Sayı: 2, (2004), s. 153.

- Türkiye'nin bu konudaki mevcut durumu nedir?
- Türkiye açısından özel askeri şirketler konusunda geleceğe yönelik politika önerileri neler olabilir?”

Sıralanan sorulara cevap aranırken öncelikle söz konusu ÖAŞ'ye karşı tarihsel süreçte oluşan negatif yaklaşım ve endişeler incelenmiş, bu şirketlerin mevcut durumları mercek altına altına alınmıştır. Daha sonra ÖAŞ'nin küresel çapta gerçekleşen hızlı gelişimleri, bunun arkasındaki nedenler ile devletler ve hükümetlerce kullanılma sebepleri araştırılmıştır. Son olarak da bu konuya ilişkin müstakbel politikalara altyapı oluşturabilecek öneriler geliştirilmiştir.

Konunun tarihsel gelişimi kapsamında öncelikle paralı askerler (*mercenaries*) konusunun incelenmesi uygun olacaktır. Paralı asker (*mercenary*) terimi genelde iki unsura bağlı olarak tanımlanmaktadır: “Birincisi paralı askerler katıldıkları çatışmanın taraflarından hiçbirisiyle ulusal bir bağı olmayan yabancılardan oluşmaktadırlar. İkincisi bir paralı askerinin en öncelikli güdüleyicisi maddi kazanç elde etmektir.”³ Bu tanım tarihsel açıdan paralı askerlerin kullanıldığı ilk dönemler açısından geçerli olsa da günümüzde kabul edilebilirliğini yitirmiştir. Tanımın geçerliliğini neden yitirdiği ve günümüzdeki kullanım koşullarını karşılamakta neden yetersiz kaldığı konusunu birkaç gerekçe üzerinden incelemek mümkündür: Birincisi paralı askerlerin ilk ortaya çıktığı dönemde çatışmalara iştiraklerinin arkasında milli hissiyat ve vatanseverlik gibi duygular bulunmazken günümüzdeki katılımlarının arkasında milliyetçi bir bileşenin de yer aldığı görülmektedir. Örneğin ABD'nin Irak'ı işgali kapsamında yer alan operasyonlarda, ÖAŞ'de görev yapan binlerce paralı asker, muharebe sahası içerisinde bizzat çatışmaların içerisinde yer almaktan danışmanlığa, lojistik faaliyetlerden teknik hizmetlere, bir dizi farklı görevler üstlenmişlerdir. Bu askerlerle değişik zamanlarda yapılan mülakatlar, onları bu çatışmalarda yer almaya güdüleyen faktörlerin maddi kazanç sağlamaktan yurt sevgisine kadar uzanan farklı motivasyonlarının olduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüz açısından geçerliliğini yitirmiş bir başka nosyon ise tüm paralı askerlerin yalnızca maddi kazanç maksadıyla savaştığı yaklaşımıdır. Bu husus günümüz paralı askerlerini çatışma bölgelerinde görev almaya iten güdüleyici bileşenlerden yalnızca birisini oluşturmaktadır. Artık önemli hale gelmiş diğer bileşen ise vatanseverlik duygusudur. Bu askerlerin bazıları, daha en başından milliyetçi duyguların etkisiyle bu oluşumlar içerisinde yer alırlarken bir kısmı ise

3 Sarah Percy, *Mercenaries*, (Oxford University Press, Oxford: 2007).

bu başlangıçta maddi gelir için katılmalarına rağmen, çatışma koşulları içerisinde ve zamana bağlı olarak milliyetçi duygular geliştirmektedirler. Macera arayışı ve benzeri bazı başka katılım gerekçeleri de olmasına rağmen, mülakatlarda pek sık bahsedilmemesine bağlı olarak bu nedenleri dikkate almamıza gerek olmadığını söyleyebiliriz. Neticede bu araştırmalar maddi kazanç sağlama faktörünün, paralı asker olarak çalışmayı motive edici tek ve belki de en önemli unsur olmadığını net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Günümüzde asla doğru olarak kabul edilemeyecek bir başka önemli nokta da paralı askerlerin herhangi bir ulusal bağlantıları bulunmayan, bir güç için, başka ülkelerde savaşan yabancı askerler olduklarına ilişkin tanımdır.⁴ Bu önermenin geçersiz olduğu iki örnek ile ortaya konabilir. Bunlardan birisi son dönem çatışmalardan, diğeri ise Napolyon dönemine aittir. ABD-İrak Savaşı sırasında ABD vatandaşlığına sahip yüz binlerce paralı asker kendi ülkeleri adına savaşırken Avrupadan Afrika'ya pek çok diğer ülke vatandaşı paralı asker de ABD adına bu savaşta görev almıştı. Napolyon dönemine baktığımızda da çok sayıda Fransız paralı askerinin, ordunun muharip olmayan görev alanlarında yer aldığını görmek mümkündür. Farklı tarihsel dönemlere ait bu iki örnek, muharebe sahasında görev alan paralı askerlerin, adına savaşmışları ülkenin vatandaşları olabileceği gibi başka ülke vatandaşlarından da olabildiklerini göstermektedir.

Hem Napolyon dönemi hem de ABD'nin Irak işgali olayları paralı askerler konusunu daha geniş bir perspektiften anlamaya imkan sağlayan yeni bir pencere açmıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere Napolyon paralı askerleri Fransız ordusunun özellikle lojistik destek hizmetlerinde kullanmıştır. Bu da paralı askerlerin yalnızca muharip görevlerde değil muharebe destek ve muharebe hizmet destek görevlerinde de kullanılabildiğini gösteren bir örnek teşkil etmektedir. Günümüzdeki duruma bakıldığında da paralı askerlerin, askeri konularda danışmanlık, istihbarat, mutfak hizmetleri, ulaştırma hizmetleri, temizlik ve bakım, nöbet hizmetleri ve personel eğitiminden iç güvenliğe kadar çeşitli konuları içeren fakat bunlarla da sınırlı olmayan bir dizi alanda kullanıldığı görülmektedir.

Genel olarak paralı askerleri dört alanda tanımlamak mümkündür. Birincisi paralı askerler kiralanmış, yani ücret karşılığı bir güce hizmet eden askerlerden oluşmaktadır. İkincisi genel olarak maddi kazanç elde etmek ile güdülenmiş olmalarına rağmen, onları böyle bir faaliyet göstermeye iten nedenlerin arasında vatanseverlik motifleri de bulunabilmektedir. Üçüncüsü paralı askerler

4 Percy, *Mercenaries*.

vatandaşı oldukları ülkeler adına çatışmalara katılabildikleri gibi herhangi bir milli veya etnik bağlantılarının bulunmadığı devletler adına da savaşılabilmektedirler. Dördüncü olarak, hem muharip görevler, hem muharebe destek görevleri (istihbarat, hava savunma ve topçu/havan silahlarının kullanımı, nöbet hizmetleri vb.) hem de muharebe hizmet destek görevleri (danışmanlık, lojistik destek, mutfak hizmetleri, banyo hizmetleri, ulaştırma hizmetleri vb.) icra edebilmektedirler. Avant ve Sigelman tarafından da belirtildiği üzere ÖAŞ'ler arasından “şahısların, binaların (kışla, karargahlar ve/veya üs bölgeleri olabilir) ve konvoyların güvenliğini sağlayanlar, temel askeri görevlere en benzeyen hizmetler icra edenlerdir.”⁵ Nihayetinde günümüzdeki paralı askeri güçlerin özel askeri şirketler şeklinde yapılanmış olduklarını belirtmek mümkündür. Bura ya kadar yapılan açıklamalar çerçevesinde, hizmet verdikleri fonksiyon alanları göz önüne alınmak suretiyle özel askeri şirketlerini (i) lojistik destek şirketleri, (ii) özel güvenlik şirketleri ve (iii) özel askeri şirketler⁶ olmak üzere genel olarak üç kategoride tasnif etmek mümkündür.

Bununla birlikte Silahlı Kuvvetler için çalışan tüm sivillerin paralı asker kategorisinde değerlendirilemeyeceğini not etmek gerekir. Örneğin günümüzde Amerikan ordusu içerisinde kadrolu olarak görev yapan pek çok sivil bulunmaktadır.⁷ Söz konusu sivil personel, politika analizi, bütçeleme, istatistik ve planlama gibi farklı farklı alanlardaki işlerde kullanılmaktadır. Tarihsel gelişimiyle bakıldığında, bu sivil personeller ABD ordusundaki teknolojik ve pratik gelişmenin arkasındaki aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸ Buna bağlı olarak da ABD Ordusu kendi bünyesinde daima sivillerin de çalıştırıldığı bir politika izlemiştir.⁹ Benzer bir durumu Türk Silahlı Kuvvetlerinde (TSK) de görmek mümkündür. TSK'nın çeşitli unsurlarında da özellikle süreklilik arz eden ve/veya teknik nitelikli pek çok kadroda istisnai memur, devlet memuru veya işçi statüsünde siviller istihdam edilmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere ordu bünyesinde görev yapan bu sivil personel, paralı asker kategorisinde değerlendirilmemektedir.

5 Deborah Avant ve Lee Sigelman, “Private Security and Democracy: Lessons from the US in Iraq”, *Security Studies*, Cilt: 19, Sayı: 2, (2010), s. 234.

6 Mark Calaguas, “Military Privatization: Efficiency or Anarchy?”, *Chi-Kent J. Int'l & Comp. L.*, Cilt: 6, Sayı: 1, (2006), s. 59.

7 P.W. Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, (Cornell University Press, New York: 2003).

8 Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*.

9 Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*.

TARİHSEL SÜREÇTE PARALI ASKERLER

Paralı askerlerin tarihteki kullanımı, insanlık tarihindeki ilk toplu çatışmalara kadar gitmektedir. Antik Yunan ve Mısır devletleri savaşlarda paralı asker kullanan ilk örnekler olarak karşımıza çıkar. Fransa ve İngiltere’de paralı askerlerin kullanılması ise 12’nci ve 14’üncü yüzyıllara kadar uzanır. Bu dönemde özellikle serbest paralı askerler olan “routers” (freelance mercenary) ve “écorceurs” (VII. Charles döneminde Fransa’yı terk eden, Armagnaclar ile Burgundianlar arasındaki anlaşmazlıkları sona erdiren 1435 tarihli Arras Anlaşması’ndan itibaren işsiz kalan ve kurbanlarına karşı uyguladıkları şiddet yöntemleri nedeniyle kötü bir şöhrete sahip olan paralı askerler) 13 ve 16’ncı yüzyıllar boyunca İsviçre ve İtalya’ya yayılmışlardır. İlginç bir şekilde Katolik mezhebinin merkezi olan Vatikan hala bu geleneğin uzantısı olarak İsviçreli paralı askerler tarafından korunmaktadır. Bu tip paralı askerler 1648 tarihli Vestfalya Barışı’na kadar Avrupa’daki pek çok prenslik tarafından kullanılmışlardır.¹⁰ 14’üncü yüzyıl sonları ve 15’inci yüzyılda İtalya’da yaşamış olan Macchiavelli de çalışmalarında paralı askerlere değinmiş ancak bu unsurlara ilişkin olumsuz değerlendirmelerde bulunmuştur.¹¹

10 Richard D. Wallwork, *Operational Implications of Private Military Companies in the Global War on Terror*, School of Advanced Military Studies the United States Army Command and General Staff College, 2004, Forth Leavenworth, Kansas, ABD.

11 Percy, *Mercenaries*.

Bir prens ülkesini sağlam temeller üzerine inşa etmelidir. Aksi takdirde kendisine kötü bir kader tayin etmiş olacaktır. Bir devletin dayanacağı ana temeller (...) ise iyi yasalar ve iyi bir ordudur. (...) Eğer bir prens devletin savunmasını paralı askerlere dayalı olarak inşa ederse hiçbir vakit istikrar ve güvenliği sağlamaya muvaffak olamayacaktır. Çünkü paralı askerler arasında birlik ve bütünlük yoktur, güç peşinde koşarlar ve sadık değildir...¹²

Tarihi tecrübeler göstermektedir ki Avrupa'da sıklıkla kullanılmış olmalarına rağmen paralı askerler genellikle güç ve para peşinde koşan, çarpışma/savaş ahlakını hiçe sayan ve sadakat hissinden uzak olduklarına ilişkin çok olumsuz bir imaja sahiptirler. Avrupa'da da paralı askerlerin savaşa maddi kazanç amacıyla katıldıkları ve Hristiyanlığın korunması veya yayılması gibi kutsal hedefler peşinde olmadıkları istikametinde yaygın bir inanç oluşmuştur. Dahası söz konusu paralı askerlerin yaşam tarzları da o dönemde mevcut Ortaçağ Avrupası'ndaki dini inanç temelli yaşam tarzı ile örtüşmemektedir. Bu nedenlerle hem sıradan halk hem de o dönemdeki devlet görevlileri tarafından paralı askerlere karşı olumsuz bir kanaat hasıl oluşmuştur.¹³

İsviçre'de 14'üncü yüzyılda yaşamış olan reformcu din adamı Ulrich Zwingli¹⁴ İsviçre'deki paralı askerlere ilişkin endişelerini "paralı askerlerin doğru olmayan motivasyonu (para odaklı oluşlarını kast ediyor) onları etkinlikten uzak kılmıştır" şeklinde ifade etmektedir. Buna ilave olarak "İsviçre, milli olmayan gerekçelerle genç insanların satılmış olması nedeniyle yozlaşacak/batacaktır."¹⁵ tespitini yapmaktadır. Benzer karşıt fikirler dönemin İtalyan filozoflarınca da dile getirilmiştir.

İlerleyen yüzyıllar boyunca Avrupa'da paralı askerlerin kullanılması rutin bir durum olsa da milli ordu nosyonunun ortaya çıkmasıyla birlikte bu tercih önemi kaybetmiştir. Vestfalya Anlaşması (1648) paralı askerlerin kullanımı konusunda da bir dönüm noktası olmuştur. Bu anlaşmadan itibaren şiddet kullanma tekeli, sadece milli ordularda geçerli olmak üzere ulus devletlerin yetkisine devredilmiştir.¹⁶ Vatandaşların sadakati kendi ulus devletlerine olacak şekilde yeniden tanımlanmıştır. Bu yüzden kendileri için milli gururun, maddi kazanç sağlamak-

12 P. B. Rich, *Warlords*, (St. Martin's Press, Londra: 1999), s. 52.

13 Percy, *Mercenaries*,

14 1484-1531 arasında yaşamış olan İsviçreli reformcu. Başlarda Martin Luther'den etkilenmiş, hatta onunla bir araya gelerek bazı dini meselelerde ortak bir düşünce oluşturmayı bile denemiştir. Ancak çoğu detayda mutabık kalmışlarsa da temel bazı meselelerde düştükleri fikir ayrılığı sebebiyle yolları birleşmemiştir. Zwingli, hareketini sadece bir fikir akımı olmanın ötesine taşımış ve silahlı mücadeleye de girişmiş, hayatını da böyle bir mücadele esnasında kaybetmiştir. Onun düşüncelerinden az bir kısmını revize ederek geliştiren Calvin, böylece Protestanlığın temellerini de atmıştır. Luther takipçilerine Evanjelik, Zwingli takipçilerine ise Reformist denmiştir.

15 Percy, *Mercenaries*.

16 Wallwork, *Operational Implications of Private Military Companies in the Global War on Terror*.

tan daha önemli olduğu sadık vatandaşlar, devlet yetkililerince muharebe sahasında paralı askerlerden daha güvenilir ve etkili görülmeye başlanmıştır.¹⁷ Nihayet muharebe sahasında paralı askerlerin yerini milli ordular almışlardır. Bunun sonucunda da 17'nci yüzyıla gelindiğinde paralı askerlerin sayısı oldukça azalmış ancak tamamen ortadan kalkmamıştır.

Milli orduların oluşumu sonrasında da paralı askerlerin muharebe meydanlarında varlıklarını sürdürdükleri hatta Avrupa'da milli ordu sistemlerin kurucusu olarak görülen Napolyon dönemi Fransa'sında da milli ordunun ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kullanıldıkları bilinmektedir.¹⁸

Buna rağmen kendilerine karşı önceki yüzyıllarda oluşmuş olan olumsuz önyargıların da sürdüğü görülmektedir. Örneğin Napolyon bile memnuniyetsizliğini “Kendi sadık askerlerim bir parça ekmek ve bir çift ayakkabıya muhtaçken paralı askerler lüks içinde yaşamaktalar”¹⁹ şeklinde dile getirmektedir. Özel askeri şirketlere karşı benzer kanaatlerin bugün de gündemde olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Salzman “Özel askeri kuvvetlerin demokratik devletler tarafından kullanılması, demokratik ulus devlet olgusunu tehdit etmektedir” diyerek endişesini ortaya koymakta ve bunun da üç şekilde gerçekleştiğini ileri sürmektedir:

- Bu durum güç kullanım yetkisi konusundaki devlet tekelinin altını oymaktadır.
- Yürütme organının demokratik hesap verebilirlik kaygısızın savaşa girişme gücünü artırmaktadır.
- Şahsi çıkarın kamu çıkarının önüne geçmesine neden olmaktadır.²⁰

Buraya kadar yapılan açıklamaların daha sağlam bir zemine oturabilmesi için olayların meydana geldiği dönemler açısından zamanın ruhuna da bakmak gerekmektedir. Avrupa'da Vestfalya Anlaşması'na kadar olan dönemde insanların günlük yaşamı, daha ziyade kilisenin etkisi altında bulunmaktaydı. Anlaşmadan sonra Avrupalılar giderek artan bir şekilde kendilerini milli aidiyet ve kimlikleri üzerinden tanımlamaya başlamışlardır. Sadakatin kime ve neye doğru yöneleceği konusu da değişime uğramıştır. Dolayısıyla 1648 sonrasında Avrupalılar Hristiyanlık yerine vatandaşı oldukları ulus devletlere karşı sadakat hissetmeye başla-

17 Robert Mandel, *Armies without States*, (Lynne Rienner Publishers Inc., Londra: 2002).

18 Christopher Kinsey, *Private Contractors and the Reconstruction of Iraq: Transforming Military Logistics*, (Routledge' Contemporary Security Studies, 2009).

19 Kinsey, *Private Contractors and the Reconstruction of Iraq*.

20 Zoe Salzman, “Private Military Contractors and the Taint of a Mercenary Reputation”, *International Law and Politics*, Cilt: 40, (2008), s. 860.

mışlardır. Bu durum aslında paralı askerler hakkındaki bakış açısını değil onları suçlarken kullanılan çıkış noktasını değiştirmiştir. Yani 1648 öncesinde paralı askerler iyi Hristiyanlar olmamakla suçlanırken sonrasında ise milletlerine karşı sadık olmamakla suçlanmaya başlamışlardır.

Birinci ve ikinci dünya savaşları gibi büyük savaşlar, milletler arasında gerçekleşen ve dolayısıyla da ulusal ordular arasındaki savaşlardı. Her iki savaşta da çatışmanın tarafı olan milletler, düşman karşısında adeta bir varlık-yokluk mücadelesi sergilemişlerdi. Bu iki savaşta da milli ordular hasımlarını asker-sivil ayrımı yapmaksızın topyekun bir şekilde düşman olarak addetmişlerdi. Bu bakış açısıyla milli orduların hedefi, bir daha galip devletin karşısına çıkamayacak şekilde düşmanın topyekun imhası²¹ olmuştu.

Bahsedilen nedenlerden dolayı böyle bir atmosferde başka milli kökleri olan paralı askerlere güven duyulmamaya başlanmıştır. Böylece paralı askerler bir süre muharebe sahasından uzaklaşmışlardır. Bu dönemde hala çalışma imkanı bulanlar ise daha çok muharebe sahasındaki milli orduların lojistik desteğine ilişkin fonksiyon alanlarında kullanılmışlardır. Bu durum İkinci Dünya Savaşı sonlarına kadar aşağı yukarı değişmeden devam etmiştir. Nihayet 40'ların sonlarından itibaren hızlı değişen güvenlik ortamı nedeniyle paralı askerler için yeni fırsat pencereleri açılmıştır. Avrupada eskinin paralı askerleri yerine büyük özel askeri şirketler (ÖAŞ) ortaya çıkmaya başlamıştır.

ABD'deki paralı asker geleneği, Avrupa geleneğinin bir devamı niteliğindedir.²² Yukarıda da bahsedildiği üzere Vestfalya Anlaşması (1648) sonrasında Avrupa devletleri ulus devlet nosyonunu benimsemiş ve dolayısıyla da ona ilişkin kurumlar oluşturmuşlardır. Buna bağlı olarak da paralı askerler muharebe sahasından ve özellikle de muharip görevlerden uzaklaştırılmıştır. Bu dönem sonrasında onlara bırakılan alanlar, yalnızca destek hizmetleri ile sınırlı kalmıştır. Uluslararası ortamda ortaya çıkan bu yeni duruma göre kendilerini yeniden yapılandıran eskinin paralı askerleri ise kurulan yeni şirketler vasıtasıyla daha çok Avrupa ordularının teçhizat ve malzeme ihtiyacını karşılamaya başlamışlardır. Avrupadakinine benzer bir şekilde aynı geleneği takip eden ABD'de de bu özel şirketler, daha ziyade lojistik desteğe ilişkin fonksiyon alanlarında görev üstlenmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında atmosferinde Afrika ve Asya'da bulunan zayıf devletler ulus devlet inşa sürecinde genellikle başarısız olmuşlardır. Buna bağ-

21 Carl von Clausewitz, *On War*, (N. Trubner, & Co. Ludgate Hill, Londra: 1873).

22 Wallwork, *Operational Implications of Private Military Companies in the Global War on Terror*.

lı olarak da sıklıkla iç savaş ve isyan gibi olaylarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu devletlerin orduları söz konusu krizlere müdahale açısından yeterli eğitim ve donanımına sahip değillerdi. Bu yüzden varlıklarını tehdit eden bu tür hadiseler karşısında sıklıkla dış desteğe ihtiyaç duymuşlardır. Diğer taraftan İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde özellikle Avrupa Birliği oluşum sürecinin de etkisiyle Avrupalı devletler ordu personel mevcutlarında radikal derecede azaltmaya gitmişlerdir.²³ Bu devletlerin hemen hemen tamamının NATO savunma sisteminin şemsiyesi altına girmeleri, asker sayısını azaltmada belki de en önemli etkeni oluşturmuştur. Bu gelişmeler neticesinde binlerce iyi eğitilmiş subay ve asker işsiz kalmıştır. Bu tecrübeli muharip askerler ise Afrika ve Asya'nın zayıf ülkelerinde ortaya çıkan bu güvenlik sorunlarını görmüşler ve buralarda ortaya çıkan fırsatı işe çevirmek suretiyle özel askeri şirketler (ÖAŞ) şeklinde kendilerini yapılandırmışlardır.²⁴

Ortaya çıkan iç karışıklıkları kendi imkanlarıyla çözemeyen bu Afrika ve Asya devletleri de ÖAŞ'ye birer kurtarıcı olarak sarılmışlardır. Bunda dönemin zayıf devletlerinin gelişmiş "Batı" ülkelerinden finansal ve askeri yardım talep etmekte yaşadıkları tereddütler de etkili olmuştur. Çünkü ne zaman böyle bir taleple Batılı devletlerin kapısını çalsalar, kendilerinden derhal demokratik dönüşümü gerçekleştirmeleri, neoliberal ekonomik politikalara geçmeleri veya yapısal reformları harekete geçirmeleri önkoşul olarak istenmiştir. Oysa yoğun şiddet içeren iç krizlerle karşı karşıya kalan bu devletlerin acil çözüme ihtiyaçları bulunmaktaydı. Batılı devletlerin dayattıkları talepler ise genellikle zamana ihtiyaç gösteren ve mevcut sorunlara hemen bir çözüm getirmeyen öneriler şeklindeydi. Böyle bir ortamda kendilerinden hiçbir siyasi talepte bulunmaksızın krizlere müdahale etmeyi kabul eden ÖAŞ ise bu devletler açısından çok cazip birer çözüm seçeneği haline gelmiştir.

Resmi olmayan ilk ÖAŞ'nin Afrika'daki çatışmalara katılmaya başlaması 1950'lerin başında oldu. Her ne kadar söz konusu zayıf devletler birer kurtarıcı olarak bu şirketlere sarılmış olsa da umdukları neticeyi alamadılar. Çünkü bu şirketlerin herhangi bir siyasi talebi veya dayatması olmasa da maddi kazanç amaçları vardı. Dolayısıyla bir bölgede çatışmaların sona ermesi demek, bu şirketlerin iş ve kazanç imkanlarının da ortadan kalkması demekti. Nitekim görev üstlendikleri bölgelerde, sözleşmelerinin sona erdiği dönemlerde bizzat bu şirketlerin kaos ve kriz yarattığı konusunda oldukça yaygın ve haklı şüpheler

²³ Percy, *Mercenaries*.

²⁴ Percy, *Mercenaries*.

mevcuttur. Buna bağlı olarak da oldukça kısa bir süre içerisinde bu şirketler “savaştan ve/veya kanla beslenen köpekler” (*dogs of war*)²⁵ olarak olumsuz bir şöhrete sahip oldular. Bu olumsuz imaj söz konusu ÖAŞ mensuplarının sorumluluk üstlendikleri hareket bölgelerinde sivil halka karşı şiddet kullanımı, şahsi kazanç ve ganimet için şiddete başvurmaları, bölge ahalisi üzerinde sürekli baskı kurmalarını içeren ancak bunlarla da sınırlı olmayan hukuk dışı uygulamaları ve her türlü insan hakları ihlallerinden²⁶ kaynaklanmaktaydı. ÖAŞ’in bu kötü uygulamaları nedeniyle Afrika ve Asya’daki pek çok çatışma bölgesinde durum daha da kötüye gitmiş, bu şirketlerle sözleşme imzalayan hükümetler ile vatandaşları arasındaki tansiyon daha da yükselmiştir.

İlerleyen süreçte 80’lerin sonlarına gelindiğinde ise ÖAŞ’in çoğu resmi isim ve kimlikler altında organize olarak markalaşma yoluna gitmişlerdir. Birer özel işletme yapısındaki bu görünümüleriyle de pek çok farklı bölge ve devlet topraklarında görev almayı sürdürmüşler, özellikle de iç çatışma ve dış güçlerle savaşlarında başarısız olan zayıf devletler tarafından kullanılmaya devam etmişlerdir. Bu tip ÖAŞ’ye en iyi iki örnek Executive Outcomes ve Sand-line şirketleridir. Aslında bu her iki şirketin de sahiplerinin aynı kişiler/şirket olduğu iddia edilmektedir. Aynı isim taşıyan bağımsız görünümlü iki ayrı şirket olarak piyasaya girişlerinin arkasında ise hareket sahalarında bir şirkete ilişkin olası bir olumsuz imaj geliştiğinde, diğerinin bu durumdan etkilenmeden faaliyetleri sürdürebilmesi ve görevleri devralabilmesinin amaçlanmış olması yatmaktadır. Örneğin bir şirket elemanlarının hukuk dışı faaliyetlere katıldığıının ortaya çıkması, taciz, tecavüz, şiddet kullanımı gibi çeşitli insan haklarını ihlal etmesi durumunda, diğer şirket bundan etkilenmeden faaliyetlerini sürdürebilecektir. Her ne kadar bu iki şirket arasında yapısal bağlar bulunduğunu destekleyen bazı kanıtlar elde edilmiş olsa da resmi olarak bu ilişki henüz ispatlanamamıştır. Çalışmanın devam eden bölümünde Executive Outcomes (EO) şirketine ilişkin durum bir örnek olarak daha detaylı ele alınmıştır.

25 Percy, *Mercenaries*.

26 Percy, *Mercenaries*.

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER, BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR

Özel Askeri Şirketler konusunun BM gündemine taşınması ve konumlarının uluslararası hukukla ilişkisini inceleyebilmek maksadıyla bu sonuca götüren olayların incelenmesi yerinde olacaktır. Bu konuda Executive Outcomes (EO) şirketi önemli bir örnek teşkil etmektedir. EO, önemli bir İngiliz şirketi olarak resmi kayıtlara göre 1990'da kurulmuştur. Şirketin ilk üstlendiği görev Angola'daki iç çatışmaları sona erdirmek olmuş ve gerçekten de şirket üstlendiği bu görevi kısa sürede başarıyla tamamlamıştır. İkinci üstlendiği görevde ise EO, Sierra Leone ile ülkedeki iç savaşı sona erdirmek ve istikrarlı ve daha barışçı bir ortamın oluşturulması konusunda bir sözleşme imzalamıştır. Kısa bir süre içerisinde bu görevi de başarıyla tamamlayan EO savaşı sona erdirmiş ve ülkede daha istikrarlı bir siyasal düzenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu sonuca bağlı olarak da Sierra Leone devleti 1997'de EO'nun görevini tamamladığı gerekçesiyle sözleşmeyi feshetmiştir. İşte esas sorun sözleşmenin feshinden sonra başlamış ve hızla tırmanmıştır. Ülkede kritik siyasi krizler²⁷ patlak vermiş ve kaos ortamı eskisinden daha tehlikeli bir biçimde ortaya çıkmıştır. EO şirketinin ülkeyi terk etmesini müteakip Sierra Leone'nin resmi hükümeti muhalif güçlerin darbesiyle görevden uzaklaştırılmıştır.

Yaşanan bu tecrübe ÖAŞ'nin güvenilirliği ve işe yararlığı konusunda önemli şüphe uyandırmış ve endişelere yol açmıştır. Ayrıca ÖAŞ'nin, müşterisi olan dev-

27 Bkz. Mandel, *Armies without States*; Percy, *Mercenaries*; Guy Arnold, *Mercenaries: Scourge of the Developing World*, (Macmillan Press Ltd., Londra: 1999); P. B. Rich, *Warlords*.

letler açısından uzun dönemli güvenlik çözümü ve istikrar ortamının oluşturulmasında işe yaramadıkları konusunda genel bir kabulü ortaya çıkmıştır. Dahası EO, ülkedeki çatışmalar sırasında uyguladığı stratejiler dolayısıyla sert eleştirilere maruz kalmıştır. EO'nun bu çatışmalar sırasında kitlesel ölümlere sebep olduğu, işkence ve benzeri ağır uygulamalar ile insan haklarını ihlal ettiği²⁸ konusunda güçlü iddialar ortaya konmuştur. Bu iddialar bölge halkının ifadeleri ile de doğrulanmış ve EO'nun bölgeyi terk etmesinden sonra insanların birbirini öldürmeyi bıraktıkları ifade edilmiştir.

EO şirketi insan hakları ihlalleri konusundaki yalnızca da değildir. Dünyanın başka bölgelerindeki çatışma sahalarında yer alan diğer ÖAŞ de benzer ihlaller ve hukuk dışı uygulamalara girişmişlerdir. Kağıt üzerindeki görevleri “çatışmaları sona erdirmek” olmasına rağmen bunu tamamlayabilmek için aşkın ve ölçsüz şiddet içeren stratejiler benimsemişlerdir. Konuyu araştıran pek çok akademisyen ve gözlemcinin ortaya koyduğu üzere, EO'nun gizli hedefi Sierra Leone'deki çatışma sürecini mümkün olduğu kadar uzatarak maddi kazancını azami düzeyde tutmaktır.

Hedefleri ne olursa olsun EO ve benzer şirketlerin ortaya koyduğu olumsuz örnekler ÖAŞ'nin olumsuz bir imaja sahip olmalarına yol açmıştır. Nihayet söz konusu ÖAŞ'nin konusu çoğu zaman suç teşkil eden uygulamaları BM'nin gündemine taşınmıştır. BM, ÖAŞ'nin pozitif ve negatif yanlarını detaylı olarak tartışmak üzere 1989'da toplanmıştır. Toplantıda alınan kararlar neticesinde hukuk dışı uygulamalardan doğabilecek muhtemel zararların önlenmesi amacıyla ÖAŞ'ye bazı sınırlamalar getirilmiştir. Buna göre ÖAŞ'nin yalnızca devletler ve onların resmi hükümetleri ile muharebe dışı görevlerde kullanılmak üzere teşvik edilmesi (*encourage*); devlet dışı aktörler ile iş birliği yapmaktan veya birlikte çalışmaktan ve muharip görevlerde rol almaktan ise vazgeçmeleri (*discourage*) gerektiği ortaya konmuştur. Muharebe görevleri yerine BM, ÖAŞ'yi “hiçbir devletin kendi silahlı kuvvetlerini göndermeye istekli olmadığı yer ve koşullarda barışı koruma görevleri üstlenmesi ve çatışmaların bölüğü bölgelerde insani yardım faaliyeti yürüten grupların korunması konusunda cesaretlendirir”²⁹ ifadesiyle arzu edilen çalışma koşulları ortaya konmuştur. Ne var ki burada da muharip görevler gibi bazı görevlerden doğrudan men etmek yerine “discourage”; yapılabilecek görevler belirlenirken de “sadece bunları yapabilirler” şeklinde bir kesin hüküm yerine

28 Percy, *Mercenaries*.

29 Damian Lilly, *The Privatization of Security and Peacebuilding: A Framework for Action*, (International Alert Policy and Advocacy Department, Londra: 2000); Percy, *Mercenaries*.

“encourage” kelimesi tercih edilerek kararlar daha ziyade tavsiye çerçevesinde tutulmuş ve bu şirketlere yine de geniş bir hareket sahası bırakılmıştır.

Başlangıçta bu konvansiyonu çoğunluğu Afrika'dan olmak üzere yalnızca 19 devlet imzalamış olmasına rağmen kararlar ÖAŞ'nin bir *savaş çıkarma aracı* olarak *savaştan beslenen köpekler (dogs of war)* olduğu konusundaki uluslararası imajını pekiştirmiştir. Percy³⁰ de BM'e üye devletlerin genel olarak ÖAŞ'ye karşı oldukça negatif bir önyargı geliştirdikleri konusunda hemfikirdir. ÖAŞ hakkında belirlenen uluslararası norm, bu şirketlerin güç peşinde koştukları, bu hedeflerine ulaşmak için de insan hakları ihlalleri, cinayet ve suni çatışma yaratmak vb. bir dizi hukuk dışı faaliyet içerisine giriştiklerini ortaya koymaktadır.

Bu konuda 2003 sonrasında ABD'nin Irak'ı işgalini izleyen süreçte bir takım görevler üstlenen Blackwater şirketinin (Sonradan ismini Xe olarak değiştirmiştir) gerçekleştirmiş olduğu kitlesel insan hakları ihlalleri de BM üyelerinin bu yargılarının ne kadar yerinde olduğunu göstermektedir. Konu hakkında detay vermek gerekirse örneğin Eylül 2007'de gerçekleşen “Nisour Meydanı Hadisesi” sırasında Blackwater 17 sivilin öldürülmesi ve düzinelerce sivilin de yaralanması ile sonuçlanan faaliyetlerde bulunmuştur. Bu katliam söz konusu şirket tarafından Irak'ta gerçekleştirilen “en şiddetli olaylardan birisi”³¹ olarak kayıtlara geçmiştir. Blackwater personelinin sergilemiş olduğu davranışlar, görev sahalarında bulunan insanlar açısından büyük güvenlik riski oluşturmuştur. Hatta ABD yetkilileri bile bu şirket mensuplarının hukuk dışı uygulamalarının, ABD'nin bölgedeki uzun vadeli hedeflerine zarar verdiği konusunda³² görüş bildirmişlerdir. Tüm bu yaşananlara rağmen Blackwater şirketi bu olayı gerçekleştiren personelinin davranışlarını savunmuş ve yanlış olmadığını iddia etmiştir. Yaşanan Blackwater hadisesindeki tecrübe de ÖAŞ'nin ulaşmış olduğu ölümcül kapasitenin, onları nasıl devletlere ait askeri güçlerden ayırt edilmesi zor bir pozisyona getirdiğini gözler önüne sermektedir³³.

Tüm bu örneklerde görüldüğü şekilde genel olarak tarihsel süreçte sahip oldukları istikrarlı olumsuz imajlarına rağmen 90'lar sonrasında ÖAŞ'nin sayısında dramatik bir artış yaşanmıştır. Örneğin “ABD'nin 2003 Irak işgali süreci ve sonrasında bölgede görev alan 10 personelden 1'i daha önce askerlerce yapılmakta olan görevleri

30 Percy, *Mercenaries*.

31 Scott Fitzsimmons, “Wheeled Warriors: Explaining Variations in the Use of Violence by Private Security Companies in Iraq”, *Security Studies*, Cilt: 22, Sayı: 4, (2013), s. 708.

32 Avant ve Sigelman, “Private Security and Democracy: Lessons from the US in Iraq”, s. 234.

33 Fitzsimmons, “Wheeled Warriors: Explaining Variations in the Use of Violence by Private Security Companies in Iraq”, s. 708.

icra etmek üzere muharebe sahasına gelmiş ÖAŞ personelidir.”³⁴ Bu konuda Lindemann’ın³⁵ belirttiği üzere Birinci Körfez Harbi sırasında görev alan ÖAŞ personeli sayısı 9 bin 200 civarında olmasına rağmen bu sayı Şubat 2007’de 120 bini geçmiştir. Associated Press raporlarına göre üstelik bu sayıya alt yükleniciler (subcontractor) bünyesinde çalışan sözleşmeliler dahil değildir. ABD Kongresi Bütçe Ofisinin 2008 raporuna göre ABD tarafından Irak’ta savaşmak üzere en az 190 bin sözleşmeli sivil (ÖAŞ personeli) görevlendirilmiştir. Bu rakamlar da 2003’te Irak’ta görev yapan ve yüzde 10 olan ÖAŞ personelinin, ABD askeri personeline oranının 2007’de yüzde 250’ye çıkmış olduğunu göstermektedir.³⁶ Bir başka ifadeyle ÖAŞ personeli olarak çatışma bölgesinde görev alan sivil sözleşmeli sayısı 2003’te askeri personele göre onda bir iken 2007’de askeri personelin iki buçuk katına çıkmış ve bölgedeki savaş daha çok ÖAŞ tarafından yürütülen bir mücadele haline dönüşmüştür.

Bu süreç içerisinde 80’lerden bu yana bir taraftan ÖAŞ’nin bulaşmış olduğu yolsuzluk ve hukuk dışı uygulamalar dünyada pek çok forumda tartışma konusu haline gelip onların savaştan beslenen köpekler (*dogs of war*) oldukları imajını güçlendirirken; öte yandan Irak gibi bazı bölgelerde çalışan ÖAŞ personelinin sayısı 120 binleri aşmıştır. O halde soru kendiliğinden ortaya çıkmaktadır: Uluslararası arenadaki bu olumsuz imaj ve kötü şöhretlerine rağmen nasıl oluyor da sayılarında böyle bir patlama yaşanmaktadır? Bu süreçte rol oynayan pek çok faktör olmakla beraber, (i) 20’nci yüzyılın son çeyreğinde iyice ivmelenen III. küreselleşme dalgası, (ii) 80’ler sonrası “Batı” dünyasına hakim olan neoliberal politikalar çerçevesinde gelişen özelleştirme ve yeni kamu işletmeciliği politikaları, (iii) Yönetişim mekanizması ile devlet dışı aktörlerin de karar süreçlerinde daha etkin rol üstlenmesi, (iv) Soğuk savaş sonrasında Batı ordularında görülen küçülme, (v) Geleneksel olmayan yeni tehdit türlerinin ortaya çıkması veya yaratılması, (vi) Teknolojik gelişmeler, (vii) ÖAŞ’nin muharebe dışı görevlere yönelik konularda uzmanlaşmaları, (viii) Başta ABD olmak üzere bu şirketleri yaygın olarak kullanan ülkelerin kendi politikaları doğrultusunda bu şirketleri sıkı bir şekilde kontrol edebilir hale gelmesi şeklinde sıralanabilecek değişkenler, özel askeri şirketlerin son yirmi-otuz yıl içerisinde güçlü bir şekilde sayı ve büyüklüklerini artırmasını açıklama özelliğine sahiptirler. Çalışmanın izleyen bölümlerinde yukarıda sıralanan ve ÖAŞ’nin gelişmesi ve küresel ölçekte yayılmasının arkasındaki nedenler incelenmiştir.

34 Fitzsimmons, “Wheeled Warriors: Explaining Variations in the Use of Violence by Private Security Companies in Iraq”, s. 232.

35 Marc Lindemann, “Civilian Contractors under Military Law”, *Parameters*, (2007).

36 Congressional Budget Office (CBO), “Contractor Support of U.S. Operations in Iraq,” (Washington, DC: August 2008), available at <http://www.cbo.gov/ftpdocs/96xx/doc9688/08--12-IraqContractors.pdf>.

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN PARADOKSAL GELİŞME VE YAYILMALARININ ARDINDAKİ NEDENLER

Bu bölümdeki alt başlıklar altında “ÖAŞ’nin ortaya çıkışı, gelişmesi ve küresel ölçekte yayılmalarının arkasında rol oynayan nedenler nelerdir?” sorusunun cevabı aranmıştır.

ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARI VE YENİ KAMU İŞLETMECİLİĞİ YAKLAŞIMININ ETKİSİ

Özelleştirme trendi geçtiğimiz yüzyılın ortalarında başlamış ve en üst düzeyde uygulamaları ise son otuz yıllık süreçte gerçekleşmiştir. Özellikle 80’lerde etkin hale gelen yeni sağ ideoloji ve neoliberal yaklaşım ile birlikte “kürek çeken değil, dümen tutan devlet” anlayışıyla gündemi belirleyen “yeni kamu işletmeciliği” politikalarındaki ivmelenme, kamu sektörü reformlarının arkasındaki siyasi felsefenin temelini oluşturmuştur. Bu çerçevede “ekonomiklik, etkinlik ve etkililik” (*economy, efficiency, effectiveness*) şeklinde 3E olarak formülize edilen yaklaşım “yeni kamu işletmeciliği”nin (YKİ, *new public management* [NPM]) ve “girişimci devlet” (*entrepreneurial state*) reformlarının ortaya çıkışını tetiklemiştir.³⁷ Yeni Sağ ideoloji temelinde şekillendirilen YKİ, Osborne-Gaebler ve Albert Gore gibi akademisyenlerin öncülüğünde Kamu Tercih Teorisi, İşlem Maliyet Teorisi, İşletmecilik ve Yeni İşletmecilik Teorileri temelinde geliştirilmiştir. Bu teoriler daha az

37 R. A. W. Rhodes, “The New Governance: Governing without Government”, *Political Studies*, Cilt: XLIV, (1996), s. 652.

bürokrasi, daha az devlet-daha çok piyasa, maliyet farkındalığı, müşteri odaklılık, esnek yapılanma gibi yeni konseptleri gündeme taşımışlardır.

YKİ yaklaşımının en baştan itibaren takip ettiği rota incelendiğinde ilk safhalarında olayın yalnızca “işletmecilik” (*managerialism*) ve “yeni kurumsal iktisat” (*new institutional economics*) kapsamında geliştiği³⁸ görülmektedir. Bu safhada işletmecilik, özel sektör uygulamalarının kamu sektörüne adaptasyonuna işaret etmektedir. Teorinin odak noktası “katılımcı tecrübeye dayalı profesyonel yönetim” (*the participative hands-on professional management*), “açıkça tanımlanmış performans kriterleri”, “sonuç odaklı yönetim”, “mali değer” ve son olarak da “müşteriye yakınlık” gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır. Öte yandan “yeni kurumsal iktisat” ise piyasa rekabeti gibi teşvik edici faktörleri kamu sektörüne taşıyan yaklaşım olarak işlev görüyordu. Bu teorinin vurgusu da “bürokratik organizasyonların parçalanması”, “yarı piyasa sektörleri” ve “sözleşmeye dayalı hizmet satın alınması” veya diğer bir ifadeyle “kamu hizmetlerinin özel sektöre ait alt yüklenici/taşeron firmalar marifetiyle yerine getirilmesi” üzerinedir. Bu tür uygulamalarla daha fazla rekabet ve bu rekabetçi ortam sayesinde de tüketici tercihlerinin daha iyi tatmin edileceği konusuna dikkat çekilmekteydi.

Birçok akademisyen bu gelişmeleri bir paradigma değişimi olarak değerlendirdi ve değişik biçimlerde isimlendirdi. Örneğin Terry bu reform hareketlerini “Yeni İşletmecilik” (Neo-Managerialism)³⁹ olarak adlandırırken Lan ve Rosenbloom “Piyasa Temelli Kamu Yönetimi” (Market-based Public Administration)⁴⁰ şeklinde, Barzelay “Post-bürokratik Paradigma” (Post-bureaucratic Paradigm),⁴¹ Osborne ve Gaebler⁴² “Girişimci/Müteşebbis Devlet” (Entrepreneurial Government) ve son olarak Hood ise “Yeni Kamu İşletmeciliği” (New Public Management)⁴³ şeklinde isimlendirmişlerdir. Dolayısıyla Hood “Yeni Kamu İşletmeciliği” terimini ilk kullanan akademisyen olmuştur.

Bu şekilde gelişmeye başlayan YKİ uygulamaları bir dizi kamu reformu şeklinde İngiltere ve ABD’de doğarak oradan Yeni Zelanda ve Avustralya’ya sıçramış

38 Christopher Hood, “A Public Management for All Seasons?”, *Public Administration*, Cilt: 3 (19), (1991), s. 69; Christopher Pollitt, *Managerialism and the Public Services*, 2. Baskı, (Blackwell, Oxford: 1993)

39 Larry D. Terry, “Administrative Leadership, Neo-managerialism and the Public Management Movement”, *Public Administration Review*, Cilt: 58, Sayı: 3, (1998), s. 194-200.

40 Z. Lan ve D. H. Rosenbloom, “Editorial”, *Public Administration Review*, Cilt: 52, Sayı: 6, (1992).

41 Michael Barzelay, *Breaking through Bureaucracy: A New Vision for Managing in Government*, (University of California Press, Berkeley ve Los Angeles: 1992).

42 David Osborne ve Ted Gaebler, *Reinventing Government*, (Addison-Wesley Publishing Company, New York: 1992).

43 Hood, *A Public Management for All Seasons*.

ve devamında ise hemen hemen dünyanın tamamına yayılarak küresel bir fenomen haline almıştır. Bu çerçevede Pollitt⁴⁴ döneme hakim olan neo-liberal politikalar ve Yeni sağ ideolojinin önemli bir etkisi olduğu konusunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla 80’lerde başlayarak 90’larda da etkisini devam ettiren pek çok reform hareketi gibi YKİ de bu politik yaklaşımın etkisi altında gelişmiştir.

Bu çerçevede neoliberal politikaların bir uzantısı olarak uygulamaya sokulan YKİ reformlarının genel özelliklerini Bemelmans vd.⁴⁵ şu şekilde sıralamaktadır:

- Kamu sektörünün özel sektör şekline dönüştürülmesi
- Kamu sektörünün parçalanması/ küçük parçalara ayrılması (Hizmetin sunulduğu yere yakın çok kutuplu bir kamu işletmeciliğinin oluşturulması)
- Esneklik (Kamu yönetim birimlerinin maliyet etkin politikalar üretebilecek şekilde ve problemlere hızlı ve esnek çözümler üretebilecek birimler halinde yeniden yapılandırılması)
- Kamu sektörünün özelleştirilmesi ve daha iyi işleyen bir serbest piyasa ve kamu sektörünün oluşturulması için alt yüklenici taşeronlardan istifade edilen bir rekabet ortamının kurulması
- Düşük maliyetli devlet (Kamu sektöründeki fazla istihdamın azaltılması, geçici işlerde sözleşmeli personelin çalıştırılması, esnek istihdam alternatiflerinin kullanılması, daha iyi bütçeleme ve muhasebe sistemlerine geçilmesi, yolsuzluğun önlenmesi)

YKİ’ye ait yukarıdaki özellikler analiz edildiğinde özel askeri şirketlerin sayısı ve işlevlerindeki hızlı artışın da zamanlama olarak aynı dönemlerde gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Böylece ilk olarak daha önce tartışılmaz bir şekilde kamu sektörünün en temel görevlerinden birisi olan güvenlik sahası da özel sektörün rekabet savaşına açık hale getirilmiş oluyordu. Bu yolla YKİ’nin gerekliliklerine uygun olarak kamu sektörü içerisindeki en kalabalık ve güçlü sektörlerden birisi de parçalanmış oluyordu. Bu eğilim elbette adem-i merkezîyetçi yaklaşımların da bir parçası olarak ortaya çıkmıştı. İkinci olarak tüm bu gelişmeler karşısında eski dönemde güvenlik sektörünün ve devlet adına şiddet kullanma tekelinin yegane ve meşru sahibi olan Devlet Silahlı Kuvvetleri, sahip oldukları bu imtiyazı yeni çıkan özel askeri şirketler ile paylaşmaya başladılar. Üçüncü olarak ortaya çıkan

44 Pollitt, *Managerialism and the Public Services*.

45 Videc Bemelmans, N. J. M. Nelissen, A. J. A. Godfroj ve P. J. M. De Goede, “Renewing Government: A Tale for All Times”, *Renewing Government: Innovative and Inspiring Visions*, ed. N. Nelissen, M. L. Bemelmans-Videc, A. Godfroj ve P. De Goede, (International Books, Utrecht: 1999), s. 13–33.

bu yeni uygulama, eskinin devasa kamu kurumlarını, daha maliyet etkin ve esnek bir yapıya geçerek yeni dönemin çok hızlı değişen koşullarına uyum sağlayabilecek bir şekilde yeniden yapılanmaya itti. Dördüncü olarak özellikle geçici hizmetler konusunda hükümetler yeni çözüm mekanizmaları aramaya başladılar ve bu kapsamda alt yüklenici olarak taşeron şirketlerden hizmet almaya başladılar. Son olarak bu uygulamalar özellikle geçici hizmetler konusunda personel istihdamını önlediğinden, kamu giderlerinin azaltılması açısından bir çıkış olarak görüldü. Neticede ortaya çıkan bu eğilim, devletlerin orduları tarafından bile personel sisteminde kullanılmaya başlandı. Hatta daha önceki dönemde kariyer mesleği olarak icra edilen subaylık, astsubaylık gibi komuta kademeleri bile sözleşmeli personel istihdamına açık hale getirilmiş oldu.

Buraya kadar sıralanan tüm gelişmeler göstermektedir ki yeni kamu işletmeciliği uygulamalarının yaygınlaşması ile özel askeri şirketlerin küresel yayılması arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tüm bu çabaların bir parçası olarak kamu yönetiminin parçalanması ve adem-i merkezileşmesi konusu üzerinde biraz daha durulması önem arz etmektedir. Bu kapsamda özellikle Sub-Sahara Afrika bölgesinde bulunan ülkelerdeki YKİ uygulamalarını inceleyen Hope, adem-i merkezileşmenin YKİ reformlarının bir alt boyutu olmak üzere dört ayrı formda gerçekleştirilmiş olduğu bulgusuna erişmiştir: (i) sorumluluklarda yoğunlaşmanın azaltılması (*deconcentration of the responsibility*), (ii) kurumsal yetki aktarımı (*delegation of institutional authority*), (iii) hiyerarşik yetki devri (*devolution of hierarchical authority*) ve (iv) özelleştirme.⁴⁶

Adem-i merkezileşmenin ilk alt boyutu olan “sorumluluklarda yoğunlaşmanın azaltılması” (*deconcentration*) özet olarak kamu sektöründeki bütüncül bürokratik yapının parçalanması anlamını taşımaktadır. İkinci boyut olan “kurumsal yetki aktarımı” (*delegation*) ise bazı sektör ve alanlarda, karar alma ve/veya politika yapma konusundaki özel bazı yetkilerin, merkezi yönetime bağlı bürokratik organizasyonlardan alınarak, bu yapının dışındaki bazı şirketlere devredilmesidir. Üçüncü boyut olan “hiyerarşik yetki devri” (*devolution*) de karar alma yetki ve gücünün hiyerarşik olarak daha aşağıda bulunan kademelere devri anlamına gelmektedir. Son olarak “özelleştirme” (*privatization*) ise kamu hizmetleri ve fonksiyonlarına ilişkin sorumluluk ve operasyonel kontrolün özel sektör şirketlerine devredilmesi anlamına gelmektedir.⁴⁷ Bu tanımlar da YKİ'nin bir boyutu olan

46 Kempe Ronald Hope, “The New Public Management: Context and Practice in Africa”, *International Public Management Journal*, Cilt: 4, Sayı: 2, (2001), s. 122-126.

47 Hope, “The New Public Management: Context and Practice in Africa” s.122-126.

adem-i merkezileşmenin en azından üç alt boyutuyla özel askeri şirketlerin küresel çapta yayılması arasında bir ilişki olduğuna ışık tutmaktadır. Bu üç alt boyut ise “sorumluluklarda yoğunlaşmanın azaltılması” (*deconcentration*), “kurumsal yetki aktarımı” (*delegation*) ve “özelleştirme”dir (*privatization*). Sorumluluklarda yoğunlaşmanın azaltılması çabaları sonucunda, kamu sektörünün daha önceki bütünleşik yapısı içindeki en temel yapı taşlarından birisi olan Silahlı Kuvvetlerin yetkisindeki güvenlik sahası, kamu ve özel sektör arasında paylaştırılmıştır. Kurumsal yetki aktarımı kapsamında devlete ait askeri kuvvet ve güvenlik güçlerinin güç kullanma tekelini kapsamındaki bazı yetkiler bazı durumlarda özel sektör firmalarına aktarılmıştır. Özelleştirme ise pek çok diğer sektörde olduğu üzere kamu ihalelerini kazanmak amacıyla birbiriyle kıyasıya bir rekabet içerisine giren pek çok güvenlik şirketi ve bazı ülkelerde de özel askeri şirketlerin ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Özelleştirme sadece bir Batı uygulaması olarak kalmamış, Asya, Afrika ve Latin Amerika’daki pek çok devlette de geniş uygulama alanı bulmuştur.⁴⁸ Böylece kamu hizmetlerinin özel sektör şirketleri marifetiyle daha etkin ve etkili olarak⁴⁹ yürütülmesi hedeflenmiştir.

Dolayısıyla güvenlik sektörü de özelleştirme uygulamaları kapsamındaki bu gelişmelerden payını almıştır. Örneğin askeri tesis ve kamu binalarına güvenlik kameralarının yerleştirilmesi, tesis girişleri ve çevre güvenliğinde özel güvenlik şirketi elemanlarından yararlanılması, özel askeri şirketlerin kurulmaya başlaması ve hızla yayılması, özel istihbarat şirketlerinin ortaya çıkması ve benzeri konular, daha önce kamu sektörü tarafından ifa edilen hizmetlerin etkin ve etkili olarak karşılanması düşüncesiyle özel sektör firmalarına devredilmesi hususuyla sıkı bir ilişki içerisindedir.

Bu uygulamalar neticesinde özellikle Batılı devletler pek çok kamu teşkilatını küçülterek kimi hizmetleri özel sektör firmaları vasıtasıyla sunmaya başladılar. Neticede varılan noktada, binlerce şirket ile sözleşmeli hale gelmiş, daha küçük devlet yapıları olmuştur. Demir yollarının inşası, telekomünikasyon, elektrik üretim ve dağıtımı, güvenlik gibi devletin en stratejik hizmetleri gittikçe artan oranda özelleştirilmiştir.⁵⁰

48 Wallwork, *Operational Implications of Private Military Companies in the Global War on Terror*; Mandel, *Armies without States*; Deborah C. Kidwell, *Public War, Private Fight? The United States and Private Military Companies*, (Combat Studies Institute Press, Fort Leavenworth, Kansas: 2005).

49 Charles T. Goodsell, *The Case for Bureaucracy: A Public Administration Polemic*, (CQ Press, Washington DC: 2004).

50 Mandel, *Armies without States*.

Yönetişim mekanizmasının işlevine de burada kısaca değinmekte fayda mü-talaa edilmektedir. Tangör ve Yalçınkaya'ya göre "güvenlik yönetişimi kavramı, bir tarafta devletin, diğer yanda ise askeri hizmet sunucusu devlet dışı aktörlerin olduğu iş birliği ağını ifade etmektedir."⁵¹ Bu noktada yönetişim mekanizması, devletleri sahip oldukları karar alma gücünü diğer sosyal paydaşlarla paylaşmaya zorlarken; küreselleşme olgusu ise güvenlik yönetişimi konusundaki politikaların yayılımını ivmelendiren temel güç olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin dünyayı küresel bir köye dönüştüren gücü, devletler, organizasyonlar ve yöneticiler açısından birbirlerinden öğrenme ve dersler çıkarmak için uygun ortamı oluşturmuş ve başka yerlerde uygulanan politikaların hızla yayılmasının önünü açmıştır. Böylece özel askeri şirketler de "mevcut orduların sunamayacağı pek çok ekonomik, askeri ve siyasi faydayı müşterilerine sunmak suretiyle gittikçe büyüyen küresel talebi karşılayabilme"⁵² konusunda bir fırsat yakalamıştır. Açılan bu fırsat penceresinin kullanılması da özel askeri şirketlerin kurulması ve kullanılması konusundaki politikanın pek çok ülkede hızla yayılmasını tetiklemiştir. Ortaya çıkan bu şirketler askeri danışmanlık, teknik destek, lojistik destek ve muharebe görevleri gibi konularda süratle uzmanlaşmıştır.⁵³ Devlet sektöründeki unsurlar ile kıyaslandığında, özel askeri şirketlerin üstlendikleri görevleri daha profesyonel olmasa bile en azından eşit kalitede yerine getirdikleri görülmüş ve buna bağlı olarak da ABD başta olmak üzere 90'lardan bu yana sürekli çeşitli çatışmaların tarafı durumunda olan bazı devletler, sürdürdükleri hareketlarda ağırlıklı olarak bu şirketleri tercihe yönelmiştir.

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ORTAMINDA ORDULARIN KÜÇÜLTÜLMESİ

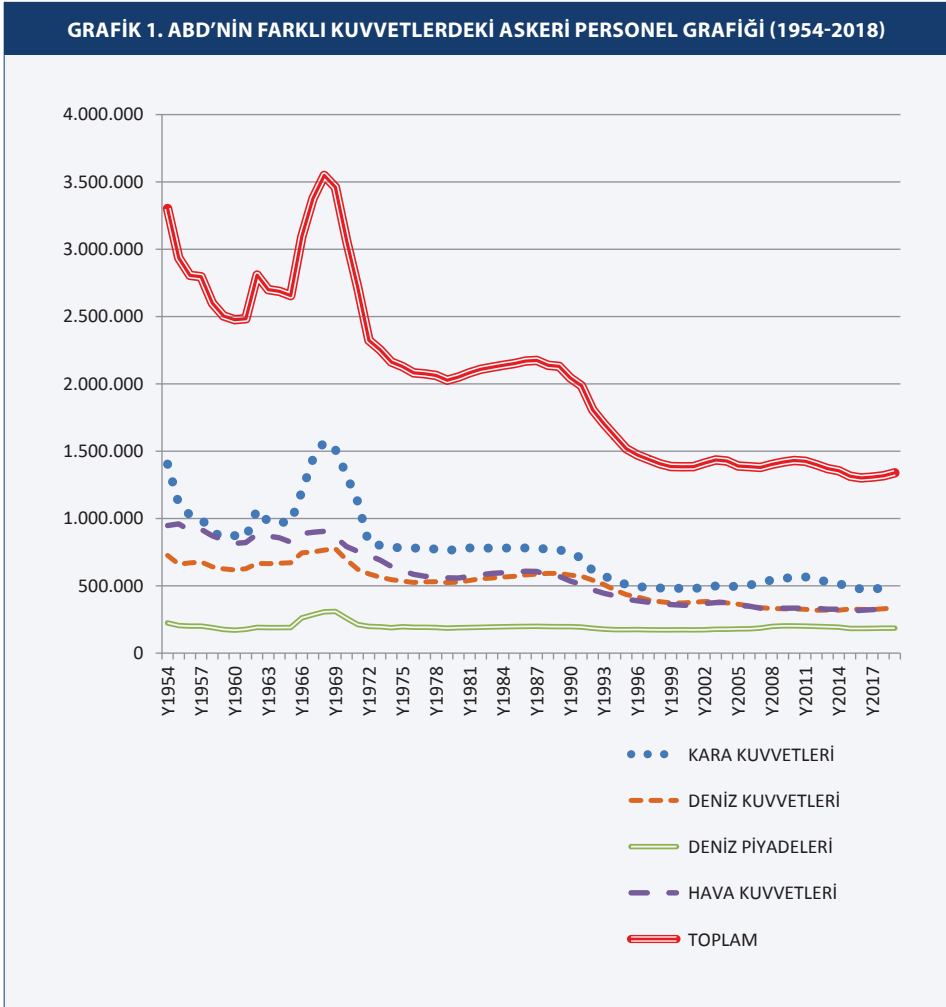
Sovyetler Birliği'nin dağılması doğal olarak uluslararası güvenlik ortamının dinamiklerini de değiştirmiştir. Pek çok devlete liderlik eden devasa bir düşman, birdenbire ortadan kalkmıştır. Bu aşamada ABD, uluslararası ortamı şekillendiren tek güç merkezi olarak ortaya çıkmıştır. Bu yeni güvenlik ortamı çerçevesinde daha önce ordularına hatırı sayılır ölçüde yatırım yapan Batılı devletler, hızla küçülme politikaları uygulamaya başladılar. Yatırımlarını ve kaynaklarını ordunun silahlandırılması ve personel ihtiyaçlarının karşılanması yerine sağlık, eğitim ve teknoloji alanlarına kaydırmaya başladılar. Bu süreçte Rusya bile askeri personel

51 Burak Tangör ve Haldun Yalçınkaya, "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler", *Uluslararası İlişkileri*, Cilt: 7, Sayı: 25, (2010), s. 127.

52 Nathaniel Stinnett, "Regulating the Privatization of War: How to Stop Private Military Firms from Committing Human Rights Abuses", *Boston College International and Comparative Law Review*, Cilt:28, Sayı: 1, (2005), s. 211.

53 Mandel, *Armies without States*; Peter W. Singer, "The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where to Next?", *Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces Pol.Paper*, (2004).

sayısında önemli oranda azaltmaya gitti. ABD de benzer şekilde ordusunu küçülttü. Örneğin 1969'da 1,5 milyon olan Kara Kuvvetleri personel sayısını 1991'e geldiğinde hemen 750 bine indirdi.⁵⁴ ABD Silahlı Kuvvetleri personel sayısındaki radikal düşüş neticesinde 1954'te 3 milyon 302 bin 104 olan personel sayısı neredeyse üçte birine gerileyerek 2019'da 1 milyon 339 bin 36'ya düşmüştür. Bu dönemdeki yıllık değişimleri Grafik 1'de ve yine 1954-2019 arası her yıl kuvvetlere göre dağılan rakamları da Tablo 1'de görmek mümkündür.

KAYNAK: Grafik 1 yazar tarafından "Defense Manpower Data Center, Office of the Secretary of Defense, U.S. Department of Defense" kaynağında bulunan veriler kullanılarak hazırlanmıştır. Kaynakta yapılan açıklamaya göre 1976'ya ilişkin veriler 30 Haziran itibarıyla; 1977-2013 arasındaki veriler her yılın 30 Eylül itibarıyla; 2014 ve sonrasına ilişkin veriler ise her yılın 31 Aralık itibarıyla varolan mevcutları içermektedir.

54 Wallwork, *Operational Implications of Private Military Companies in the Global War on Terror*; R. Mandel, "The Privatization of Security", *International Student Association 41th Annual Convention*, Los Angeles, United States, 2000.

Bu çerçevede Grafik 1 incelendiğinde toplam personel sayısını yıllık bazda gösteren eğriye en paralel eğrinin ABD Kara Kuvvetlerine ait olduğu, dolayısıyla en yüksek oranda personel küçülmesinin bu kuvvette gerçekleştiği görülmektedir. Öte yandan Deniz Piyadelerinin personel mevcudunun ise hemen hemen hiç değişmeksizin tüm süreç boyunca muhafaza edilmiş olduğu görülmektedir. Deniz Kuvvetleri ile Hava Kuvvetleri personel sayılarında da düşüş yaşanmış, ancak bunlar Kara Kuvvetlerindeki küçülme kadar yüksek olmamıştır.

Grafik 1 ve Tablo 1’de ortaya konan rakamlar da göstermektedir ki Deniz Piyadeleri gibi özel operasyon birlikleri ve Hava ve Deniz Kuvvetleri gibi daha teknoloji bağımlı kuvvetler personel sayısındaki azaltma ve küçülme faaliyetlerinden Kara Kuvvetlerine nazaran daha az etkilenmişlerdir. Grafiğin ortaya koyduğu bir başka husus ise 60’ların ortalarından 70’lere kadar yoğun bir şekilde devam eden Soğuk Savaş nedeniyle ABD Silahlı Kuvvetler personel sayısında sert artışlar yaşanmış olduğudur. Daha sonra 80’lerden itibaren izlenmeye başlayan neoliberal politikalara ve yeni kamu işletmeciliği reformlarına bağlı olarak askeri personel sayısının düşen bir eğim içerisine girdiği görülmektedir. Küçülme ve personel sayısındaki azalış eğilimi Soğuk Savaş’ın sona erdiği 90’larda zirveye ulaşmakta (grafikte dip yapmakta) ve bundan sonra yatay bir seyir izlemektedir.

Yukarıda bahsedildiği şekilde devletlerin silahlı kuvvetlerinde ortaya çıkan küçülmeye karşın paradoksal bir biçimde özel askeri şirketleri sayısında ve personel miktarlarında önemli bir artış ortaya çıkmıştır. Aslında Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu sistemi, uluslararası ilişkilerde ilginç bir güç ve istikrar dengesi de sağlamaktaydı. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise iki kutuplu sistemin yok olması ile birlikte bu denge de bozulmuş oldu. Ortaya çıkan dengesizlik çeşitli bölgelerde liderlik arayışı içerisinde olan devletler açısından yeni bir fırsat penceresi açılmasına vesile olmuştur.⁵⁵ Bu yeni ortamda bazı zayıf devletler kendilerini iyi eğitilmiş ve donatılmış ordulardan yoksun ve korumasız buldular. Buna bağlı olarak da kendi sınırları içerisinde güvenlik ve istikrarı sağlayamaz hale geldiler. Bu zayıf devletler içerisinde farklı gruplar, güç ve iktidar maksadıyla vahşi bir rekabet içerisine girdiler.⁵⁶ Bölgesel çapta liderlik rolüne soyunan bazı devletler, Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak’ın Kuveyt’i işgali olayında görüldüğü üzere,

55 Wallwork, *Operational Implications of Private Military Companies in the Global War on Terror*; R.Mandel, “The Privatization of Security”, *International Student Association 41th Annual Convention*, Los Angeles, ABD, 2000.

56 Mandel, *The Privatization of Security*.

sınırlarını genişletmeye teşebbüs ettiler.⁵⁷ Sonuç olarak özellikle Afrika ve Asya'da bulunan bazı zayıf devletler, ülkelerinde barış ve istikrarın sağlanması amacıyla Batılı güçlerin yardımına ihtiyaç duymaya başladı. Sanayileşmiş Batılı güçler ise özellikle yüksek maliyetlerinden çekindikleri için çoğunlukla bu tarz müdahalelere girişmediler. Bunun yerine istikrarsızlığın hüküm sürdüğü bu zayıf devletlere demokratik reformların hayata geçirilmesi yönünde tavsiyede bulunmayı tercih ettiler. Dahası Dünya Bankası, bu zayıf ülkeleri askeri harcamalarını azaltmaları konusunda zorlarken Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund, IMF) da neoliberal serbest piyasa kurallarını uygulamalarını talep etti.⁵⁸

Tüm bu etkenler sonucunda yalnızca dış askeri yardıma ihtiyaç duyan söz konusu zayıf devletlerin değil küresel güç ABD'nin de Silahlı Kuvvetler personel mevcudunda önemli ölçüde azalma görüldü. Aşağıda Tablo 1'de ABD Silahlı Kuvvetleri personel sayılarında 1954-2014 arasındaki düşüş net bir şekilde görülebilir:

TABLO 1. ABD SİLAHLI KUVVETLERİ TARAFINDAN FARKLI KUVVET KOMUTANLIKLARINDA İSTİHDAM EDİLEN PERSONEL SAYILARI (1954-2019)					
YIL	KARA KUVVETLERİ	DENİZ KUVVETLERİ	DENİZ PİYADELERİ	HAVA KUVVETLERİ	ABD SİLAHLI KUVVETLERİ TOPLAMI
1954	1.404.598	725.720	223.868	947.918	3.302.104
1955	1.109.296	660.695	205.170	959.946	2.935.107
1956	1.025.778	669.925	200.780	909.958	2.806.441
1957	997.994	677.108	200.861	919.835	2.795.798
1958	898.925	641.005	189.495	871.156	2.600.581
1959	861.964	626.340	175.571	840.435	2.504.310
1960	873.078	617.984	170.621	814.752	2.476.435
1961	858.622	627.089	176.909	821.151	2.483.771
1962	1.066.404	666.428	190.962	884.025	2.807.819
1963	975.916	664.647	189.683	869.431	2.699.677
1964	973.238	667.596	189.777	856.798	2.687.409
1965	969.066	671.448	190.213	824.662	2.655.389
1966	1.199.784	745.205	261.716	887.353	3.094.058
1967	1.442.498	751.619	285.269	897.494	3.376.880
1968	1.570.343	765.457	307.252	904.850	3.547.902
1969	1.512.169	775.869	309.771	862.353	3.460.162

57 Hood, *A Public Management for All Seasons*

58 Mandel, *The Privatization of Security*; Mandel, *Armies without States*.

1970	1.322.548	692.660	259.737	791.349	3.066.294
1971	1.123.810	623.248	212.369	755.300	2.714.727
1972	810.960	588.043	198.238	725.838	2.323.079
1973	800.973	564.534	196.098	691.182	2.252.787
1974	783.330	545.903	188.802	643.970	2.162.005
1975	784.333	535.085	195.951	612.751	2.128.120
1976	779.417	524.678	192.399	585.416	2.081.910
1977	782.246	529.895	191.707	570.695	2.074.543
1978	771.624	530.253	190.815	569.712	2.062.404
1979	758.852	523.937	185.250	559.455	2.027.494
1980	777.036	527.153	188.469	557.969	2.050.627
1981	781.419	540.219	190.620	570.302	2.082.560
1982	780.391	552.996	192.380	582.845	2.108.612
1983	779.643	557.573	194.089	592.044	2.123.349
1984	780.180	564.638	196.214	597.125	2.138.157
1985	780.787	570.705	198.025	601.515	2.151.032
1986	780.980	581.119	198.814	608.199	2.169.112
1987	780.815	586.842	199.525	607.035	2.174.217
1988	771.847	592.570	197.350	576.446	2.138.213
1989	769.741	592.652	196.956	570.880	2.130.229
1990	732.403	579.417	196.652	535.233	2.043.705
1991	710.821	570.262	194.040	510.432	1.985.555
1992	610.450	541.883	184.529	470.315	1.807.177
1993	572.423	509.950	178.379	444.351	1.704.103
1994	541.343	468.662	174.158	426.327	1.610.490
1995	508.559	434.617	174.639	400.409	1.518.224
1996	491.103	416.735	174.883	389.001	1.471.722
1997	491.707	395.564	173.906	377.385	1.438.562
1998	483.880	382.338	173.142	367.470	1.406.830
1999	479.426	373.046	172.641	360.590	1.385.703
2000	482.170	373.193	173.321	355.654	1.384.338
2001	480.801	377.810	172.934	353.571	1.385.116
2002	486.542	383.108	173.733	368.251	1.411.634
2003	499.301	382.235	177.779	375.062	1.434.377
2004	499.543	373.197	177.480	376.616	1.426.836
2005	492.728	362.941	180.029	353.696	1.389.394

2006	505.402	350.197	180.416	348.953	1.384.968
2007	522.017	337.547	186.492	333.495	1.379.551
2008	543.645	332.228	198.505	327.379	1.401.757
2009	553.044	329.304	202.786	333.408	1.418.542
2010	566.045	328.303	202.441	334.196	1.430.985
2011	565.463	325.123	201.157	333.370	1.425.113
2012	550.064	318.406	198.193	332.959	1.399.622
2013	528.070	319.838	195.848	326.573	1.370.329
2014	515.888	319.120	192.787	326.259	1.354.054
2015	478.298	323.715	183.197	307.001	1.292.211
2016	460.608	318.785	183.420	313.104	1.275.917
2017	476.245	323.933	184.401	322.787	1.307.366
2018	476.179	329.851	185.415	325.880	1.317.325
2019	483.941	336.985	186.009	332.101	1.339.036

Kaynak: Yazar tarafından “Defense Manpower Data Center” kaynağındaki yıllık veriler derlenerek oluşturulmuştur. Mevcudu 39-40 bin civarında değişen Sahil Güvenlik Unsurları listeye dahil edilmemiştir.

Tabloda da açıkça görüldüğü üzere 1954’te 3 milyon 302 bin 104 olan ABD Silahlı Kuvvetleri personel sayısı, önce 1966’dan itibaren artış trendine girerek 1968’de 3 milyon 547 bin 902’ye ulaşmış; sonrasında ise bir düşüş trendine geçiş olmuştur. Bu trend özellikle Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında daha güçlü bir hal almış ve 90’lardan itibaren hızla artarak 2000’lerde 1 milyon 300 bin civarlarında durağanlaşmıştır. Nihayet 2019 itibarıyla da 1 milyon 339 bin 36 kişilik personel mevcudu ile ABD tarafından bu durağanlığın sürdürülmekte olduğu görülmektedir.

Tabloda ABD ordusunun durumunda da görüldüğü üzere, ülkelerin ulusal ordu mevcutlarında ve teşkilat yapılarında küçülmeye gitmiş olması, acil kriz durumlarıyla karşılaşan ülkelerin özel askeri şirketlere dayanmasının önünü açmıştır. Yine pek çok Batı ülkesinde orduların küçülmesi sonucu işsiz kalan eğitimli askeri personel için bu durum, yeni bir fırsat penceresi açılmasına vesile olmuştur. Bu fırsatı iyi değerlendiren pek çok eski asker bir araya gelerek “muharip görevler, askeri danışmanlık, istihbarat, istihbarata karşı koyma, kontr-terörizm, lojistik destek ve teknik yardım” gibi ayrı bir veya birkaç konuda uzmanlaşmış özel askeri şirketler kurmuşlardır. Sonuçta devletlere ait orduların küçülmeye gittiği ve devletlerin dünyanın başka bölgelerinde kendileri açısından herhangi bir çıkar görmedikleri olaylara müdahale etmekten uzak durdukları bu ortamda, zayıf devletler açısından bu ÖAŞ birer kurtarıcı olarak görülmüştür. Daha önce Af-

rika'daki olumsuz uygulamaları konusunda açıklamalar yapılmış olan Executive Outcomes şirketi ise bunlardan yalnızca birisidir. Sözleşmeleri öncesi veya sırasında bu ÖAŞ'ler hizmet verdikleri devlete, Batılı ülkelerin yaptığı şekilde demokratikleşme, serbest piyasa kurallarının uygulanması vb. herhangi bir siyasi koşul öne sürmemekteydiler. Buna bağlı olarak da söz konusu zayıf devletler ÖAŞ ile çalışmayı, kendilerine sürekli siyasi dayatmalarda bulunan büyük Avrupa Devletleri ve uluslararası kurumlarla iş birliğine gitmekten daha rasyonel, pratik⁵⁹ ve cazip bulmuşlardır.

Yukarıda sıralananlar bir tarafa ÖAŞ'nin esas ait oldukları ülkelerin çıkarlarının korunması ve genişletilmesi konusunda da önemli rol oynadıkları değerlendirilmektedir. Devlet kurumları kendi ülkeleri dışında girişecekleri operasyonlar açısından uluslararası hukuk ile ortaya konmuş kurallarla sınırlamaya bağlıdırlar. Öte yandan aynı devletler ekonomik çıkarları doğrultusunda diğer ülkelerde yatırım ve hizmet hürriyetine sahip ÖAŞ'nin faaliyetleri ve sonuçlarından sorumlu değillerdir. Söz konusu özel askeri şirketler, kendi maddi menfaatleri doğrultusunda faaliyetlerini yürütürken aynı zamanda çatışmaların hüküm sürdüğü ancak kendi devletlerinin resmi olarak müdahil olmak istemedikleri bölgelerde kendi devletlerinin de çıkarlarının korunmasına hizmet etmektedirler. Nitekim Libya'da Hafter tarafında savaşan Rus şirketi Wagner'e ait paralı askerlerin Libya'da ortaya çıkması da benzer bir senaryonun ürünü durumundadır. Rusya devlet yetkilileri resmi olarak bu şirketle herhangi bir ilişkilerinin bulunmadığını beyan etmektedirler. Bununla birlikte eski Rus askerler, Sudan bölgesinden gelen paralı savaşçılar ve dünyanın diğer bölgeleri ile Libya içerisinden toplanan diğer paralı savaşçılar bu şirket tarafından ve bazı Körfez ülkelerinin de maddi desteği ile donatılarak, BM tarafından Libya'nın meşru hükümeti olarak tanınan Ulusal Mutabakat Hükümetine (UMH) karşı savaştırılmaktadır. Böylelikle bu tip şirketlerin bağlı buldukları devletler, uluslararası hukuk karşısında yaşayacakları problemlerden uzak durmakta ancak kendi ulusal çıkarlarını da bu şirketler aracılığıyla gerçekleştirmeye devam etmektedirler. Aynı zamanda elde ettikleri yüksek gelir, kendi ülkelerine sağlamış oldukları azımsanmayacak miktardaki ekonomik katkı ve vergi gelirleri de ülkelerinin ekonomik refahına katkı sağlamaya devam etmektedir. Bunlara ek olarak üretmiş oldukları yeni silah ve mühimmat sistemlerini çatışma bölgelerinde deneyen, üstelik de kullanılan silah ve mühimmatın maliyetini çatışmanın taraflarına yükleyerek gelir elde eden ülkeler, bu şirketler

59 Mandel, *Armies without States*; Rich, *Warlords*; K. Sellars, "Old Dogs of War Learn New Tricks", *New Statesman*, 25 Nisan 1997.

vasıtasıyla adeta laboratuvara çevirmiş oldukları bölgelerde silah reklam ve pazarlamasına da devam etmektedirler. Tüm bu sıralanan faktörler, güvenlik problemleri yaşayan zayıf Afrika ve Asya devletlerinin özel askeri şirketlerle çalışmasını teşvik eden elverişli bir zemin oluşturmaktadır.

GELENEKSEL OLMAYAN TEHDİTLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

Terörizm, iç isyan, toplu kalkışma gibi karışıklıklar son yüzyıl öncesine kadar dünyanın uluslararası ilişkilerde araç olarak kullanılmasına alışkın olmadığı tehdit türleri olarak ortaya çıkmıştır. En azından küresel ölçekte ortaya çıkardıkları sonuçlar açısından bu tehditler, ABD'nin Afganistan müdahalesi sonrası ortaya çıkan asimetrik harbin, Irak müdahalesi ve Suriye'deki çatışmalar sonrası asimatis bir yapıya bürünerek hibrit harbe dönüşmesi ve uygulanan vekalet savaşları strajisiyle yaygın ve derin hale getirilmesiyle birlikte daha da önemli olmuştur. Yaşanan bu süreçte terörist örgütlerle savaşmak üzere eğitim almamış veya buna uygun donanımı olmayan konvansiyonel milli ordular, çatışma teknikleri açısından tamamen farklı ve hukuk dışı yöntemler kullanan bu tip oluşumlarla mücadelede yetersiz kalmaya başlamışlardır. Bu noktada 1979'da Diyarbakır'ın Fis köyünde kurulmuş olan PKK ile 1984'ten bu yana sıcak çatışma içeren terörle mücadele hareketi yürütmekte olan Türk Silahlı Kuvvetleri diğer konvansiyonel ordulara kıyasla oldukça önemli bir tecrübe, taktik ve teknoloji birikimine sahip olmuştur. Bu mücadele şekliyle birlikte bilgi toplama, iletişim ve muhabere imkanları, anlık ve doğru istihbarat ile istihbarata karşı koyma faaliyetleri, askeri başarının hayati bileşenleri durumuna gelmiştir. Buna bağlı olarak “özel şirketler ve STK'lar bir zamanlar tamamen devlet güvenlik birimlerinin görev ve yetki alanı içerisinde yer alan söz konusu istihbarat faaliyetleri içerisinde, hem katılımcı hem de hedef olmak üzere giderek artan oranda yer almaya başlamışlardır.”⁶⁰ Bu süreçte özel askeri şirketler de yaklaşık kırk yıldır devam eden güvenliğin özelleştirilmesi trendinin bir sonucu olarak bahsedilen alanlarda önemli bir tecrübe birikimine sahip olmuşlardır. Sonuçta bu şirketler, devletlerin silahlı kuvvetleri açısından ortaya çıkan bu boşluğu doldurmaya başlamışlardır.⁶¹

Devletleri ÖAŞ'ler ile işbirliğine iten nedenlerden birisi de iktidarda bulunan siyasetçi ve partilerin yeniden seçilebilme hedefleridir. Terörist grup ve

60 Jon R. Lindsay, “The Impact of China on Cyber Security Fiction and Friction”, *International Security*, Cilt: 39, Sayı: 3, (Kış 2014/15), s. 29.

61 Singer, *Corporate Warriors*.

isyancılar genellikle dağlık ve çetin arazi koşullarının bulunduğu coğrafi bölgelerde faaliyetlerini yürütürler. Örneğin Afganistan'da operasyona başlayan ABD ordusu sarp dağlarla kaplı coğrafi koşullar içerisinde Taliban'a karşı sürdürdüğü mücadelede önemli sıkıntılar yaşamıştır. Wallwork'a göre⁶² genellikle hükümetler bu şekilde zor ve yabancı şartların bulunduğu bölgelere, araziyi daha iyi bilen ve şartlara alışkın yerel güçlere nazaran daha dezavantajlı konumda olan kendi ordularını göndermeyi arzu etmemektedirler. Çünkü demokratik rejimlerin hakim olduğu ülkelerde, orduda yaşanan her asker kaybı, mevcut hükümetin yeniden seçilme ihtimalini zayıflatmaktadır. Buna bağlı olarak da "daha net bir ifadeyle belirtmek gerekirse, hükümetler yabancı ülkelerdeki askeri varlığını azaltmaya veya sınırlamaya çalışmakta, küresel güvenliğe katkı düzeylerini dramatik olarak minimize etmekte ve/veya liberal düzenin korunması yönündeki gayret ve katkılardan uzak durmaktadırlar."⁶³ Dahası "ABD liderlerine potansiyel müdahalelerin yararları konusunda destek sağlanması beklenen daimi müttefikler de, müdahale edildiğinde gerekli olan birlikler, lojistik ihtiyaçlar, istihbarat ve para ihtiyacı ile ABD tarafından müdahale edilmemesinin ortaya çıkaracağı sonuçları"⁶⁴ hesaplarken fayda/maliyet analizi yapmakta ve genellikle uzak durulması yönünde bir tutum sergilemektedir. Diğer yandan maddi kazanç peşindeki özel askeri şirket çalışanları bu bölgelerdeki çatışmalarda öldüğünde hükümetler bu konuda herhangi bir hesap vermek durumunda kalmamaktadırlar. Bu paralı askerler kazançları yüksek olduğu sürece hükümetlerin resmi ordularını göndermekten uzak durduğu tehlikeli bölgelere gitmekte tereddüt etmemektedirler. Devletler de bu durumda doğal olarak riskli bölgelerde kendi çıkarları doğrultusunda savaşıacak özel askeri şirketler ile sözleşmeler yaparak müdahil olmayı tercih yoluna gitmektedir.

Bu süreci etkileyen önemli bir unsur da savaşların değişen doğasıdır. Gelişen yeni durumda konvansiyonel ordular için "daha az öneme sahip olan polisiye görevler ve teknik destek gibi hususlar ön plana çıkmaktadır. Bu konuların önem kazanması da kendilerini süratle değişen bu duruma adapte eden ÖAŞ'leri ön pla-

62 Wallwork, *Operational Implications of Private Military Companies in the Global War on Terror*.

63 Stephen G. Brooks, G. John Ikenberry ve William C. Wohlforth, "Don't Come Home, America: The Case against Retrenchment", *International Security*, Cilt: 37, No: 3, (Kış 2012/13), (2012), s. 7; Ayrıca bkz. Barry R. Posen, "The Case for Restraint", *American Interest*, Cilt: 3, Sayı: 1, (Kasım-Aralık 2007), s. 7-17; Barry R. Posen, "A Grand Strategy of Restraint", ed. Michele A. Flournoy ve Shawn Brimley, *Finding Our Way: Debating American Grand Strategy*, (Center for a New American Security, Washington, D.C.: 2008), s. 81-102; Barry R. Posen, "Stability and Change in US".

64 Michael Beckley, "The Myth of Entangling Alliances: Reassessing the Security Risks of U.S. Defense Pacts", *International Security*, Cilt: 39, No: 4, (2015), s. 12.

na çıkarmaktadır.”⁶⁵ Bu şirketler de güvenliğin sağlanması ve koruyucu hizmetler konusunda hazır paket projeler sunmakta ve kendilerini bu alanlarda uzmanlaştırmaktadır. Bu çerçevede değişen çatışma dinamikleri ile birlikte güvenliğin doğası da değişime uğramıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte ortaya çıkan karmaşık ve zengin bilgi iletişim sistemlerinin devreye girmesi, ileri teknoloji cihazlarının yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanması, halihazırda konvansiyonel orduları bile uzman sivil teknik personel istihdamına zorlamaktadır. Buna ek olarak “... tarihi tecrübeler de göstermektedir ki daha önceki dönemlerde yaşanan teknolojik dönüşümlerin aksine, günümüzde yaşanan siber devrim, anarşik uluslararası siyasetin yaklaşımlarını da etkilemekte, devletlerin yalnızca stratejik uğraş alanlarını değiştirmekle kalmamakta, aynı zamanda siber güç unsurları istikrar ve istikrarsızlığın da temel unsuru formunu almaktadır.”⁶⁶ Bu tip dönüşümler ise sivil ve askeri hizmetler arasındaki ayrımı bulanıklaştırmış ve güvenlik hizmetleri sunan aktörlerin faaliyet sahalarını genişletmiştir. Sonuç olarak geniş bir yelpazede söz konusu güvenlik hizmetlerini sunabilme yeteneğine sahip özel askeri şirketler de kendileriyle ilgili geçmiş tecrübelerden kaynaklanan tüm olumsuz bakışlara rağmen hiçbir zaman olmadıkları kadar etkinlik ve güç sahibi olmaya başlamışlardır.

TEKNOLOJİK GELİŞMELER

Yukarıdaki başlığın sonunda da kısaca değinildiği üzere tarih boyunca askeri ve sivil alanda yaşanan teknolojik gelişmeler muharebe sahasını da etkilemekte ve dönüştürmektedir. Güç ve üstünlüğünü korumak isteyen ordular en son teknoloji ürünü araç ve gereçleri bünyesine katarak son gelişmelere adapte olmaya çalışmaktadırlar. Bununla birlikte, söz konusu son teknoloji ürünü cihazları bünyesine katan ordular aynı zamanda bu cihazları kullanabilecek teknik donanımlı personele de ihtiyaç duymaktadırlar. Buna ilaveten konvansiyonel ordular, kendileri için ileri teknoloji ürünü silah, araç ve gereç üretebilecek ve mevcut kaynaklarını son teknolojiye adapte edebilecek sivil araştırmacı ve uzmanları bünyelerinde istihdam etmek gerekliliği hissetmektedir.⁶⁷ İleri teknoloji ve bunu kullanacak personele erişim anlamında devlet ordularının başvurdukları önemli kaynaklardan birisi de özel askeri şirketlerdir. Çünkü ÖAŞ’ler hem ileri teknoloji ürünü araçların geliştirilmesi, hem de bunları kullanma yetenek ve becerisine sahip personel

65 Avant, *The Privatization of Security*, s. 154.

66 Lucas Kello, “The Meaning of the Cyber Revolution Perils to Theory and Statecraft”, *International Security*, Cilt: 38, Sayı: 2, (2013), s. 39.

67 Singer, *Corporate Warriors*.

yetiştirilmesi ve istihdam edilmesi bakımından özel şirketler, ordulardan daha iyi imkanlara sahiptirler. Bu durum da devlet ordularını özel askeri şirketlerden hizmet alımı yapmaya zorlamaktadır.⁶⁸

Geçmişte bu tip görevler konusunda ordular kendi personelini yetiştirip eğittiği halde, günümüzde yaşanan hızlı ve baş döndürücü gelişim bunu neredeyse imkansız hale getirmekte, sürekli değişen teknoloji, yeni çıkan silah, cihaz, araç ve gereçlerin tümünün kullanımının askeri personel tarafından öğrenilmesi ve kullanılması güçleşmektedir. Bu durumda da söz konusu hizmetlerin ÖAŞ'den satın alınması daha etkin ve etkili bir çözüm yolu olarak görülmektedir.⁶⁹ Tüm bu sürecin neticesi olarak da konvansiyonel ordular daha önce geleneksel olarak askeri personel tarafından icra edilmekte olan pek çok görevin yeni teknoloji ürünleriyle yapılması için binlerce sözleşmeli sivil veya ÖAŞ çalışanı istihdam etmeye başladı. Örneğin 2007 verilerine göre söz konusu yıl içinde Irak'ta ABD ordusu için sözleşmeli olarak çalışan sivil ve ÖAŞ personeli sayısı 120 bini aşmıştır.⁷⁰ Bu da artık ABD gibi küresel güçlere ait orduların bile çok yüksek sayıda sözleşmeli ÖAŞ personeli istihdamına yöneldiğini göstermektedir.

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN MUHAREBE DIŞI ALANLARA GİRMESİ

Son elli yıl içerisinde yaygınlaşan ÖAŞ'ler, faaliyet üstlendikleri bölgelerde gerçekleştirmiş oldukları insan hakları ihlalleri, sivillerin radikalleştirilmesi, o bölgelerde düzmece çatışmaların yaratılması (İngiliz Şirketi East Indian'ın Hindistan'da yaptığı eylemler) ve zayıf devletlerde halkın silahlanmasına neden olmak gibi kötü uygulamalar yüzünden savaş çıkarma aygıtları (dogs of war) olarak kötü bir üne sahiptirler. Bu eleştiriler ÖAŞ'lerin muharebe (çatışma) odaklı doğalarından kaynaklanmıştır. Uzun süre bu şirketler riskli bölgelerde devam eden muharebelerde görev üstlenmiş, bizzat çatışmalara katılmış ve aynı zamanda sözleşme imzaladıkları devletlerin askerlerini bu tip muharip görevlere yönelik olarak eğitmişlerdir. Ancak rol aldıkları bu faaliyetler sonucunda kalıcı çözüm ürettiklerini söylemek mümkün değildir. Nitekim Percy⁷¹ bu konuda, ÖAŞ'lerin sadece kısa süreli ve sahte bir istikrar oluşturdukları tespitini yapmaktadır. Şirketler tarafın-

68 Singer, *Corporate Warriors*.

69 Singer, *Corporate Warriors*; Gerald I. Susman, *The Defense Industry in the Post Cold War Era: Corporate Strategies and Public Policy Perspectives*, (Elsevier Science Ltd., Londra: 1998).

70 Lindemann, *Civilian Contractors*.

71 Percy, *Mercenaries*.

dan oluşturulan bu sahte çatışmasızlık ve istikrar ortamı, durumun normalleştiğini düşünen hükümetlerce bu şirketlerin sözleşmelerinin sonlandırılması sonrasında birdenbire bozulmakta ve sözleşme öncesi dönemlerden daha da karmaşık bir hal almaktadır. Bu durum da istikrar ve çatışmasızlık durumunun kendileri açısından işsiz kalmak anlamına geldiği için ÖAŞ'lerin uluslararası ortamda uzun vadeli çözümler üretmedikleri şüphesini zihinlere getirmektedir.

Daha önce bahsedilen kötü tecrübe ve oluşan şüpheler üzerine 1989'da icra edilen BM Konvansiyonu tarafından ortaya konan kararlar ile ÖAŞ'lerin muharebe dışı ve daha çok muharebe destek ve muharebe hizmet destek alanlarında kullanılma konusunda teşvik edilmesi, şirketlerin görev alanlarını değiştirmeleri konusunda önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu BM Konvansiyonu esnasında ÖAŞ'ler daha önceki uygulamaları nedeniyle şiddetli eleştirilere maruz kalmıştır. Genel Kurul toplantısı sonunda 1989'da yalnızca 17 üye devlet tarafından imzalanan konvansiyon, 2000'e kadar hemen hemen BM üyesi tüm devletler tarafından imzalanmıştır. Bunun üzerine ÖAŞ'ler görev alanlarını ve odak noktalarını aşamalı olarak muharip görevlerden, destek görevlerine doğru kaydırmışlardır. Bu dönem sonrasında faaliyet alanları daha çok istihbarat faaliyetleri, askeri danışmanlık, askeri malzeme üretimi, muharebe dışı destek görevleri (mutfak hizmetleri, ağır araç sürücü hizmeti, temizlik hizmetleri, eğitim hizmetleri vb.) ve teknik hizmet alanlarına yönelmiştir. Bu yeni düzenlemeler sonrasında söz konusu alanlarda hizmete ihtiyaç duyan devletler ve ordular da ÖAŞ'ler ile daha fazla işbirliği içerisine girmeye başlamışlar ve bu durum da onların muharebe sahasındaki sayısını yeniden arttırmıştır.

Burada ABD gibi güçlü ülkeler ile Afrika veya Asya'daki pek çok zayıf devlet açısından bu şirketlerin kullanımından kaynaklı risk düzeyinin de farklı olduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır. Örneğin ABD yalnızca Irak'ta bile 120 binden fazla ÖAŞ çalışanı istihdam etmeyi tercih ederken kendisi de önünde sonunda bu güçleri kontrol edebilecek nihai bir kudrete sahip bulunmaktaydı. Oysa bu şirketlerden hizmet satın alan zayıf devletler açısından aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Ayrıca ABD bu kadar yüksek silahlı sivil mevcudu kendi ülkesinden binlerce mil uzakta istihdam ederken diğer devletler kendi ülkelerine davet etmekte ve söz konusu şirketlerin olası risklerini doğrudan kendi üzerlerine çekmektedirler. Ayrıca ABD bu şirketler ile daha çok muharebe dışı hizmetler vermeleri konusunda sözleşmeler imzalarken; Afrika veya Asya'daki zayıf devletler ise bizzat çatışmaları yürütmeleri ve karşı grupları etkisiz hale getirmeleri konusunda para ödemektedir.

Ayrıca yapılan araştırmalara göre her ne kadar Irak'ta faaliyet yürüten ABD menşeli ÖAŞ'ler belirli oranda başka ülke vatandaşlarını istihdam etmiş olsa da personelinin çoğu Amerikan vatandaşlarından oluşmaktadır. Bu çalışanların çoğunluğunda ise maddi kazançlar kadar ülkelerine ve onun çıkarlarına bağlılık önemli rol oynamaktadır. Yine araştırmalara göre başlangıçta yalnızca maddi kazanç için katılanlarda bile sıcak çatışma ortamının koşulları içerisinde vatanseverlik duygusunun ortaya çıktığı görülmüştür. Bu durum da yine söz konusu personelin ABD yetkili makamları tarafından kontrolünü, zayıf Afrika veya Asya devletlerinin durumuna kıyasla daha kolay hale getirmektedir.

Libya'da çatışmalara katılan Wagner şirketi çalışanları açısından ise durum biraz karışıktır. Wagner'e bağlı Rus çalışanların hem maddi kazanç sağlama hem de ülkelerinin menfaatlerine hizmet etme motivasyonları olması ihtimali kuvvetlidir. Dolayısıyla bu unsurların gerektiğinde Rus istihbarat yetkililerince kontrolü mümkün olabilecektir. Aynı şeyi Wagner'in Sudanlı çalışanları için söylemek mümkün değildir. Bu unsurlar sırf maddi kazanç için ve aslında ülkelerinin tarafı olmadığı bir çatışmanın içerisine sürüklenmişlerdir. Üstelik BM Konvansiyonuna aykırı bir şekilde doğrudan muharebe görevleri içerisinde yer almakta, ölmekte veya öldürmektedirler. Paraları ödendiği ya da daha fazla ücret öneren bir taraf olmadığı sürece savaşıma devam edebilirler ancak her halükarda gerek Rus yetkililer gerekse Hafter tarafından üzerlerinde tam bir kontrol sağlanabileceğini iddia etmek mümkün değildir. Bu husus istismar edilebilme potansiyeli açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Diğer taraftan bir önceki paragrafta sıralanan avantajlarına rağmen ABD bile Irak'taki tüm ÖAŞ çalışanları üzerinde tam bir kontrol sağlayamamış ve onların insan hakları ihlallerine karışmasını önleyememiştir. Örneğin Blackwater (Sonradan adını ACADEMI olarak değiştirmiş ABD menşeli ÖAŞ) Irak hapishanelerindeki esirlere karşı taciz ve tecavüze varan uygulamaları ve insan hakları ihlalleri nedeniyle uluslararası medyanın gündemine oturmuştur. Başlangıçta uluslararası medya bu olayları doğrudan ABD devleti ve hükümeti ile ilişkilendirmiş ancak ABD tarafı bu skandalın ardındaki kişilerin Blackwater isimli ÖAŞ çalışanları olduğunu açıklayarak sorumluluğu üzerinden atmıştır. Hatta insan hakları ihlalinde bulunan kişilerin tespit edilerek ABD mahkemeleri önünde yargılanıp cezalandırılacaklarını belirterek devlet anlamında kendisini bu işten sıyırmıştır. Bu örnek olay da göstermektedir ki ÖAŞ'ler ile çalışmak devletler açısından birtakım sorunlara yol açabileceği gibi yine bu devletler tarafından yaşanan kimi sorunlardan sıyrılmamanın aracı olarak kullanılabilme fırsatı da sunmaktadırlar. Nitekim bu olayda da ABD, Irak'taki Ebu Gureyb Cezaevinde yaşanan insan hakları ihlalleri konusunu kolayca Blackwater

şirketi çalışanları üzerine yıkılmış ve resmi görevlilerini savaş suçlusu olmaktan kurtarmıştır. Söz konusu şirket ise adını değiştirmek suretiyle varlığını yine dünyanın en büyük otuz ÖAŞ'den birisi olarak sürdürmüştür.

Buraya kadar sıralanan örnek olaylar, gelişim süreçleri, yarattıkları fırsatlar ve tehditler sonrasında; küresel düzeyde hızla gelişen, faaliyet alanlarını, personel sayılarını ve dolayısıyla da yıllık gelirlerini sürekli artıran özel askeri şirketlerden, günümüzde dünyanın en büyük otuz güvenlik şirketine ilişkin bilgiler ve görev alanları aşağıdaki Tablo 2'de sunulmuştur:

TABLO 2. DÜNYADAKİ EN BÜYÜK OTUZ ÖZEL ASKERİ GÜVENLİK ŞİRKETİ PERSONEL SAYISI, ANA GÖREV SAHASI VE YILLIK GELİRLERİ						
Sıra	Özel Askeri Şirketin Adı	Kuruluş Yılı	İstihdam Edilen Toplam Personel Sayısı	Askeri Şirketin Merkez Ofisinin Bulunduğu Ülke ve/veya Sorumluluk Üstlendiği Ülkeler	Şirketin Mottosu / Misyon İfadesi ve/veya Görev Sahaları	Şirketin Elde Ettiği Yıllık Ortalama Gelir ve/veya Kar Durumu
1	G4S	2004	2012 itibarıyla 620 binden fazla çalışanı mevcut. Çalışan sayısı itibarıyla ve tüm sektörler dahil küresel ölçekte 3'üncü büyüklükteki özel sektör şirketi.	Londra merkezli İngiliz şirketi.	Şirket kendisinin "Dünyanın lider küresel güvenlik organizasyonu" olduğunu belirtmektedir. Uzmanlık konusunda "Güvenlik risklerinin stratejik tehdit olarak değerlendirildiği bölgelerde, güvenlik ve emniyet konusunda iş yüklenicisi" olarak tanımlanmaktadır	Yıllık 12 milyar dolar gelir (2012 itibarıyla)
2	SECURITAS AB	1934	2012 itibarıyla şirketin 53 ülkede 330 bin çalışanı bulunmaktadır.	Helsingborg, İsveç merkezli şirkettir. Ana ofisleri Stockholm'de bulunmaktadır.	Hizmet alanları: "Devriye ve nöbet gibi güvenlik hizmetleri, olay yeri inceleme ve delil toplama, bina ve tesis alarm sistemleri, güvenlik danışmanlığı ve güvenlik ve koruma köpek yetiştirme ve eğitimi" şeklinde sıralanmaktadır.	Yıllık 10 milyar doların üzerinde gelir (2012 itibarıyla)
3	ADT	1874	Veri Mevcut Değildir.	Boca Raton, Florida, ABD'de konuşlu. 35'ten fazla ülkede faaliyet yürüten ABD'nin lider güvenlik şirketlerinden birisidir.	Hizmet Alanları: Alarm sistemleri tedarik ve montajı, bina, tesis, evler ve küçük şirketler için güvenlik sistemleri sunumu.	2011'de yıllık 3,1 milyar dolar olan geliri, 2018'de 4,18 milyar dolara yükselmiştir (Statista, 2019).

4	ALLIEDBARTON	1957	55 binden fazla çalışanı mevcuttur.	Pennsylvania/ABD merkezli, ABD'nin en büyük özel sektör güvenlik ve Özel askeri Şirketi durumundadır.	Hizmet Alanları: Yüksek Öğrenim Kurumlarına ait kampüslerin, ticari alan ve binaların, havacılık, uzay ve savunma birimlerinin, konut alanlarının, AVM, sağlık ve kimya tesislerinin güvenliği	Yıllık geliri: 1,9 milyar dolar (2012 itibarıyla)
5	DYNCORP	1951	13 bin 998 çalışanı mevcuttur.	Mc Lean- ABD, Annandale, Virginia konusludur. 1987'de ismini DynCorp olarak değiştirmiştir. Peru, Kolombiya, Somali, Kosova, Kuveyt, Bolivya, Angola ve Haiti gibi ülkelerde ABD Silahlı Kuvvetler unsurlarına destek hizmetleri sunmaktadır.	Hizmet alanları: "Güvenlik, Havacılık Desteği, İstihbarat ve İKK Operasyonları"nın içermekte, sivil ve askeri kurumlara "Uçuş hareketlarına destek, eğitim, danışmanlık, istihbarat ve keşif hizmetleri eğitimi ve hareket desteği, güvenlik hizmetleri, kara araçları bakım hizmeti görevleri icra etmektedir.	Yıllık geliri: 2,1 milyar dolar (2018 yılı itibarıyla)
6	GARDAWORLD		45 bin çalışanı mevcuttur.	Kanada şirkettir. Montreal, Quebec. Kuzey Amerika'nın değişik bölgeleri, Avrupa, Afrika, Asya, Latin Amerika ve Ortadoğu ülkelerinde faaliyetlerini sürdürmektedir.	Hizmet alanları: GardaWorld dünya üzerinde 140'tan fazla şehirde şahısların korunması, hammadde kaynakları, bina ve tesislerin korunması gibi faaliyetler yürütmektedir. Yalnızca Kuzey Amerika bölgesinde 28 havalimanının güvenlik hizmetlerini sağlamaktadır.	Yıllık 1,2 milyar dolar gelir (2012 itibarıyla)
7	CONTROL RISKS	1975	3 binden fazla sürekli çalışanı mevcuttur	Londra merkezli İngiliz şirkettir. Dünya üzerinde 36 ayrı şehirde ofisi bulunmaktadır.	Hizmet alanları: "Kompleks ve riskli bölgelerde organizasyonların değişen siyasi ve güvenlik risklerini yönetebilmesine destek hizmetleri" sunmaktadır	Yıllık 223,32 milyon dolar (2010 itibarıyla)
8	BOOZ ALLEN HAMILTON	1914	25 bin 803 çalışanı mevcuttur (2019)	Tysons Corner, Virginia merkezli ABD şirkettir.	Hizmet alanları: "Artan risk koşullarında güvenilir savunma ve güvenlik danışma hizmetleri" sunmaktadır. Şirket, ABD Kara Kuvvetleri, Hava kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri ve Deniz Piyadelerine, savunma şirketlerine, uzay ajanslarına ve istihbarat gruplarına güvenlik, hareket desteği gibi hizmetler vermektedir.	2012'de 5,86 milyar dolar olan yıllık gelirini 2019 itibarıyla 6,7 milyar dolara çıkarmıştır. 2019 net kar düzeyi ise 419 milyon dolar düzeyindedir.

9	CACI INTERNATIONAL	1962	15 binden fazla çalışanı bulunmaktadır.	Arlington, Virginia merkezli ABD şirkettir. ABD ve Avrupa'da 120'den fazla noktada faaliyetlerini sürdürmektedir.	Hizmet alanları: Bilgi İşlem teknolojileri ve güvenliği, milli güvenlik misyonlarına ve devlet kurumlarına teknolojik dönüşüm, güvenlik, istihbarat, istihbarata karşı koyma ve savunma hizmetleri sunmaktadır.	3,8 milyar dolar (2012 itibarıyla)
10	THE BRINK'S COMPANY	1859	70 binden fazla çalışanı bulunmaktadır.	Virginia-ABD merkezli şirkettir. 100'den fazla ülkede faaliyetlerini sürdürmektedir.	Hizmet Alanları: Devlet kurumları, bankalar ve değerli maden ve mücevherat sektöründeki firmalara para ve kıymetli varlık taşımacılığı için zırhlı Van hizmeti, Havalimanı güvenliği, Bina ve tesislerin emniyeti vb. hizmetler sunmaktadır.	3,9 milyar dolar (2011 itibarıyla)
11	PINKERTON GOVERNMENT SERVICES	1850	48 binden fazla sürekli çalışanı mevcuttur.	2003'te İsveç'li dev güvenlik firması Securitas AB tarafından satın alınmıştır. ABD, Kanada, Meksika, Avrupa ve Asya'da 250 ofisi vardır.	Hizmet Alanları: "Başta ABD olmak üzere çeşitli devlet kurumlarına geniş ölçekli araçlı ve yaya koruma hizmetleri" sunmaktadır.	Yıllık net karı: 324 milyon dolar civarındadır.
12	SENACA GROUP	2009	Yıllara göre bin-5 bin arasında değişen sürekli çalışan sayısı bulunmaktadır.	İrlanda merkezli şirkettir. Başta Kanada ve Avrupa olmak üzere dünyanın pek çok bölgesinde faaliyet yürütmektedir.	Hizmet Alanları: Şirket "petrol ve gaz, ulaştırma ve lojistik, finans, turizm, kamu kurumları, sağlık, özel mülk alanları, denizcilik, enerji, STK'lar ve Polis teşkilatlarına Entegre Risk Yönetimi, Emniyet ve Devriye Hizmetleri, Alarm Sistemleri ve Değerli Varlık taşıma hizmetleri" sunmaktadır.	Yıllık 100- 500 milyon dolar civarında değişen net kar düzeyi bulunmaktadır
13	UNITY RESOURCES GROUP	2000	1.200'den fazla çalışanı mevcuttur.	Avustralya merkezli şirkettir. Ana ofisi Dubai-BAE'de bulunmaktadır. Şirketin Avrupa, Avustralya, Asya, Kuzey ve Güney Amerika ve Ortadoğu'nun birçok noktasında faaliyetleri ve ofisleri bulunmaktadır.	Hizmet Alanları: "kriz yönetimi, risk analizi, güvenlik, lojistik destek, havacılık, tıbbi destek hizmetleri" gibi pek çok alanda faaliyet göstermektedir.	Yıllık Gelir: 18,2 milyon dolar (2017) Net Kar: 16,6 milyon dolar (2017)
14	INTERNATIONAL INTELLIGENCE LIMITED	2002	Veri mevcut değildir.	İngiltere merkezli şirkettir.	İstihbarata karşı koyma, karşı istihbarat ve suç araştırma konularında çalışmaktadır.	Veri mevcut değildir.

15	TSU PROTECTION SERVICES	1999	Veri mevcut değildir.	Güney Afrika merkezli şirkettir.	Hizmet alanları: Zırhlı personel eskort hizmetleri, ileri düzey koruma, kalabalık ve kitle kontrol operasyonları, deniz ulaştırma güvenliği gibi alanlarda faaliyet göstermektedir.	Veri mevcut değildir.
16	ERINYS INTERNATIONAL	2001	Veri mevcut değildir.	İngiltere merkezli şirkettir. Ana ofisi Kıbrıs Rum Kesimi'nde olmasına rağmen İngiltere, Güney Afrika, demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde alt ofisleri bulunmaktadır. Şirket İngiltere'nin Virgin Adaları'na kayıtlıdır. Grup operasyon ofisi ise Dubai-BAE'de bulunmaktadır. Ayrıca Irak ve Nijerya'da grubun alt şirketleri faaliyet yürütmektedir.	Özellikle mineral ve maden tesisleri, petrol ve gaz sahaları, STK'ların çalıştığı alanlarda güvenlik, savunma ve danışmanlık hizmetleri vermektedir.	Veri mevcut değildir.
17	ASIA SECURITY GROUP		Veri mevcut değildir.	Afganistan merkezli şirkettir. Kabil, Mezar-ı Şerif, Celalabat ve Kandahar'da ofisleri mevcuttur.	Hizmet Alanları: "Devlet kurumlarına güvenlik ve savunma konularında danışmanlık, insangücü destek hiz." sunmaktadır	Veri mevcut değildir.
18	ANDREWS INTERNATIONAL	1988	Veri mevcut değildir.	Los Angeles-California-ABD merkezli şirkettir. Amerika'nın pek çok noktasında, Meksika, Honduras, Kolombiya, Kanada ve Hindistan'da faaliyetlerini sürdürmektedir.	Hizmet Alanları: Silahlı ve silahsız koruma ve emniyet hizmetleri, kamu kurumları ve silahlı kuvvetlere danışmanlık ve hareket destek hizmetleri vermektedir.	Yıllık tahmini net kar: 27 milyon dolar (2019).
19	CHUBB FIRE & SECURITY	1818	2 bin 850 civarı sürekli çalışanı mevcuttur.	Tüm dünya üzerinde faaliyette bulunmaktadır.	İngiltere'de: Mobil devriye hizmetleri, uzaktan keşif hizmetleri; Güney Afrika'da: Silahlı ani Müdahale Hizmetleri, Elektrikli Tel Çit inşası ve işletimi, Chubb 911 24-saat Acil Yardım hizmeti; Avustralya'da, para ve kıymetli varlık transfer hizmetleri sunmaktadır.	Yıllık net karı 2,4 milyon dolar civarındadır (2019).

20	ICTS EUROPE	1999	1.141 sürekli çalışanı mevcuttur.	Afrika, Asya, Ortadoğu ve Avrupa'da 250'den fazla demir yolu, eğitim, özel firma, havacılık şirketi ve kamu kurumuna güvenlik ve emniyet hizmeti sunmaktadır.	Hizmet alanları: "Güvenlik Çözümleri, Kamu Güvenliği, Ulaştırma ve Lojistik Destek Hizmetleri" sunmaktadır. Esas uzmanlık alanı havaalanları güvenlik hizmetleridir.	479 bin 72 milyon dolar (2012 itibarıyla)
21	DEFION INTERNACIONAL		Veri mevcut değildir.	Ana ofis: Lima-Peru Sri Lanka, Filipinler, Irak ve Dubai'de de ofisleri vardır.	Hizmet Alanları: Bodyguard eğitimi, makam aracı şoför eğitimi, lojistik ve yönetici personel eğitimi ve güvenliği.	Veri mevcut değildir.
22	CORPS SECURITY Formerly known as the Corps of Commissionaires	1859	3 binden fazla Güvenlik personeli ve İngiltere çapında pek çok bölgede birimleri bulunmaktadır.	İngiltere Merkezli, 1859'da kurulmuş, Kraliçe II. Elizabeth'e bağlı olan ve dünyanın en eski güvenlik şirketi.	Görev Alanı: Kurumsal güvenlik (Koruma hizmetleri, elektronik keşif ve danışma hizmetleri)	Yıllık Gelir: 80 milyon pound (2017)
23	KBR	1998	27 binden fazla sürekli çalışanı mevcuttur.	Houston-ABD merkezli şirket. Avrupa, Amerika, Afrika, Asya, Avustralya ve Ortadoğu'da 70'ten fazla ülkede faaliyet yürütmektedir.	Hizmet Alanları: Güvenlik ve Emniyet hizmetleri, Savunma konuları danışmanlığı.	Yıllık Gelir: 540 milyon dolar (2011 itibarıyla)
24	GK SIERRA	2007	Veri mevcut değildir.	Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)	Hizmet Alanları: CIA için istihbarat toplama faaliyetleri yürütmekte, Ani müdahale, Sabotaj, Sabotaja karşı koyma, İstihbarat ve İstihbarata Karşı Koyma, Dijital Veri Sağlama ve Güvenlik, Doğrudan Muharebe Görevleri.	Veri mevcut değildir.
25	AEGIS DEFENCE SERVICES	2002	Veri Mevcut Değildir.	Washington, D.C. -ABD merkezli şirket. Irak, Kenya, Nepal, Afganistan, Bahreyn ve ABD'de ofis ve faaliyetleri vardır.	STK'ların güvenliği ve danışmanlık, havacılık hizmetleri, kamu kurumları ve diplomatik misyonların güvenlik ihtiyaçları, petrol, gaz ve maden sanayi tesislerinin güvenlik hizmetleri.	Yıllık geliri 1-5 milyar dolar arasında değişmektedir

26	PROSEGUR	1976	170 binden fazla sürekli çalışanı mevcuttur (2017).	Madrid-İspanya merkezli şirket.	Hizmet Alanları: Bina, tesis ve ikamet koruma ve güvenliği, Yangına Karşı Koruma, Güvenlik Teknolojileri Montaj ve Kullanımı, Güvenlik ve Savunma danışmanlık hizmetleri. İspanya'nın en büyük güvenlik şirkettir.	2011'de 233 bin 748 milyon dolar olan gelirini 2017 itibarıyla 4,3 milyar avro düzeyine ve net kar düzeyini de 220 milyon avro düzeyine yükseltmiştir (2017)
27	TRIPLE CANOPY	2003	5 bin-10 bin arasında sürekli çalışan personeli mevcuttur.	Reston, Virginia-ABD merkezli şirket.	Hizmet Alanları: "Harekat desteği, güvenlik ve eğitim hizmetleri, kamu kurumları ve çok uluslu holdinglere danışmanlık ve güvenlik hizmeti.	Yıllık Net Karı: 5-25 milyon dolar arasında değişmektedir
28	NORTHBRIDGE SERVICES GROUP	1994	Veri mevcut değildir.	Dominik Cumhuriyeti'ne kayıtlı şirket. Faaliyetlerini Kentucky-ABD, Ukrayna ve İngiltere'de sürdürmektedir.	Hizmet Alanları: Yüksek Gizlilik Dereceli Hizmetler. Kamu kurumları ve çok uluslu holdinglerin güvenlik ihtiyaçlarına yönelik etkin güvenlik hizmetleri.	Net Kar: 50,5 milyon dolar (2012 itibarıyla)
29	ICTS INTERNATIONAL	1982	4 bin 784 civarı sürekli çalışanı mevcuttur.	Amstelveen-Hollanda kayıtlı şirket.	Hizmet Alanları: Havaçılık ve İç Güvenliğe Yönelik İleri düzeyli güvenlik hizmetleri.	173 milyon dolar (2014 itibarıyla)
30	ACADEMI (Eski adı Blackwater olan ABD şirketi)	1997	152 sürekli çalışan (Sözleşmeli çalışan personel sayısına ilişkin veri mevcut değildir.)	Reston, VA, ABD'de konuşlu şirket. Moyock, NC (North Carolina)-ABD'de şirkete 4 bin hektardan büyük eğitim arazisi tahsis edilmiştir. Salem, CT ve San Diego, CA-ABD'de ofis ve eğitim arazileri vardır. Ayrıca Kabil-Afganistan'da da şirketin 10 hektarlık ileri operasyon üssü bulunmaktadır.	Hizmet Alanları: Şirket yılda 40 binden fazla kişiye Taktik Saha Eğitimleri vermektedir. Bunun dışında "risk ve çatışma bölgelerinde koruma hizmetleri, uzantısı olan Constellis şirketi altında: Güvenlik danışmanlığı ve eğitimi, harekat güvenliği, güvenlik teknolojileri desteği, kontrterörizm, kuvvet koruma eğitimleri.	Yıllık Net Kar: 13,1 milyon dolar

Kaynak: Yazar tarafından, aşağıdaki adreste yer alan şirket bilgilerinden ve bu şirketlerin kendi resmi web sayfalarında bulunan verilerden derlenerek oluşturulmuştur. Bkz. "30 Most Powerful Private Security Companies in the World", Security Degree Hub, <https://www.securitydegreehub.com/most-powerful-private-security-companies-in-the-world>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020).

Tablo 2 incelendiğinde şirketlerin genel güvenlik hizmetlerinden danışmanlığa; muharebe görevlerinden, lojistik desteğe; istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerinden, kontr-terörizme kadar yayılan ve güvenliğe ilişkin pek çok alanda hizmet veya eğitim verdiği görülmektedir. Elde edilen verilere göre bu şirketlerin 2011'den 2019'a kadar yıllık gelir ve net karlarını sürekli arttırdıkları görülmektedir. Bazı şirketlerin yıllık gelirlerinin 1-12 milyar dolar arasında değişen rakamlara ulaştığı (Örneğin G4-S 12 milyar dolar, Securitas 10 milyar dolar, Booz Allen Hamilton 6,7 milyar dolar, Prosegur 4,9 milyar dolar, Caci int. 3,8 milyar dolar, ADT 3,1 milyar dolar, Dyncorp 2,1 milyar dolar, Allied Barton 1,9 milyar dolar, Gardaworld 1,2 milyar dolar ve Aegis Defence 1-5 milyar dolar) görülmektedir. Sadece bu ilk on şirketin gelir durumu göz önüne alındığında, güvenlik sektöründeki küresel payın yaklaşık 50 milyar dolarlık bölümünün söz konusu on şirket arasında paylaşıldığı görülmektedir. Bu da pazarın toplam büyüklüğünün çok daha yüksek rakamlara ulaştığını göstermektedir.

Tablodaki şirketlerin personel sayıları incelendiğinde ise yine çok çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Elde edilen veriler ışığında en fazla sürekli çalışan personele sahip olan ilk on şirketin sırasıyla: (1) G4S 620 binden fazla; (2) Securitas AB 330 bin; (3) Prosegur 170 bin; (4) The Brink's Co. 70 bin; (5) AlliedBarton 55 bin; (6) Pinkerton Government Services 48 bin; (7) Gardaworld 45 bin; (8) KBR 27 bin; (9) Booz Allen 25 bin 803 ve (10) Caci International 15 binden fazla şeklinde olduğu görülmektedir.

Sadece bu ilk on şirkette çalışan toplam personel sayısının 1 milyon 400 binin üzerinde olduğu görülmektedir. Burada en çok çalışanı olan G4S (620 binden fazla), Securitas (330 bin) ve Prosegur (170 bin) için ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Çünkü sadece bu üç şirketin personel mevcudu bile 1 milyon 100 bini geçmektedir. Ayrı ayrı bile ele alındıklarında tek başına bu şirketlerin pek çok dünya ülkesi silahlı kuvvetler mevcudundan fazla silahlı personel istihdam ettiği görülmektedir. Hatta tek başına GS4'ün 620 bin kişilik mevcudu, ABD Silahlı Kuvvetlerinin 2019'daki Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri ve Deniz Piyadeleri toplam mevcudu olan 1 milyon 339 bin 36'nın yarısından fazladır. GS4'ün tek başına, en kalabalık kuvvet olan ABD Kara Kuvvetlerinin 483 bin 931 kişilik mevcudundan neredeyse 140 bin kişi daha fazla personel istihdam ettiği görülmektedir. Benzer şekilde 330 bin kişilik personel mevcudu olan Securitas şirketi de tek başına ABD'nin 336 bin 985 kişilik Deniz Kuvvetleri veya 332 bin 101 kişilik Deniz Piyadeleri personel sayısına neredeyse eşit; 186 bin 9 kişilik Hava Kuvvetlerinden ise oldukça yüksek sayıda bir mevcuda sahip-

tir. Prosegur ise 170 binden fazla çalışmanı ile neredeyse ABD Hava Kuvvetlerine eşit sayıda silahlı personel istihdam etmektedir.

Elde edilen veriler çerçevesinde tablodaki şirketlerin dünya üzerinde faaliyetlerini yürüttükleri ülke, şehir ve/veya nokta sayısı da oldukça geniş ölçeklidir. Örneğin The Brink's Company 100'den fazla ülkede; Securitas AB 53 ülkede; ADT 35'ten fazla ülkede; Pinkerton Government Services dünya üzerinde 250 ayrı noktada; GardaWorld 140'tan fazla şehir ve sadece Amerika bölgesinde 28 havalimanında; Caci International ise ABD ve Avrupa ülkelerinde 120'den fazla şehirde faaliyetlerini yürütmektedir.

Yukarıda sıralanan bulgular incelendiğinde gerek yıllık gelir düzeyleri ve yönettikleri bütçe büyüklüğü, gerek çalıştırdıkları personel sayısı ve gerekse faaliyetlerini yürüttükleri geniş alan dolayısıyla bu dev şirketlerin dünya üzerindeki hemen her ülkenin milli ordusundan daha geniş ve derin bir etki alanına sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Belki de ABD dahil hiçbir ordunun dünya üzerinde 250'den fazla şehirde silahlı personeli olmadığı gibi hiçbir ordu da 100'den fazla ülkede belirli miktarın üzerinde silahlı birlik bulundurmamaktadır. Elbette bu şirketlerin o ülkelerde istihdam ettikleri yerel personelin, kendi ülkeleri aleyhine olacak kalkışma, isyan vb. girişimlere iştirak edecekleri iddia edilemez. Yine de güçlü bir manipülasyon ve algı yönetimi ile maddi kazanç peşindeki grupların faaliyetleri bir araya geldiğinde sonuçların nereye varacağını bugünden tahmin etmek güçtür. Nitekim özellikle Afrika'da bulunan bazı zayıf devletlerde, bu tip şirketlerin plan ve teşebbüsleri sonucunda patlak veren olaylarda sayıları milyonları bulan kitlesel ölümlerin yaşandığı, iktidarın darbeler yoluyla değiştiği örnekler yukarıdaki endişe ve soru işaretini destekler niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak tarihi tecrübeler özel güvenlik şirketleri konusunda yaygın bir olumsuz kanaatin oluşmuş olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte 1989 tarihli BM Konvansiyonu sonrasında genel olarak görev sahalarını muharip görevlerden, muharebe destek veya muharebe hizmet destek alanlarına yöneltmiş olmaları dolayısıyla her geçen gün sayılarını, gelirlerini ve hizmet sahalarını geliştirdikleri görülmektedir. Sayılarında ve etkinliklerinin altında bulunan nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 80'ler sonrası hakim olan neoliberal politikalara bağlı olarak uygulanan Yeni Kamu İşletmeciliği reformları ve özelleştirme trendinin etkisiyle kamu kurumlarındaki küçültme, personel mevcudunun azaltılması uygulamalarının güvenlik alanına yansması ve güvenliğin de özelleştirme kapsamına dahil edilmiş olması
- Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve soğuk savaş sonrası dönemde artık tehdit ve ihtiyacın azaldığı düşüncesine bağlı olarak özellikle Avrupada yaşanan orduların küçültülmesi trendi sonucu eskiden devlet silahlı kuvvetlerinin tekelinde olan bazı hizmet alanlarının, serbest piyasa koşullarında işlev gören şirketlerin sorumluluğuna terk edilmiş olması
- Geleneksel olmayan yeni tehdit biçimlerinin ortaya çıkması, asimetrik ötesi veya asimatis savaş dönemi ile birlikte gündeme taşınan ve vekalet

çatışmaları ve terörizm ile yürütülen hibrit savaş ile birlikte muharebenin değişen doğası

- Teknolojik gelişmeler sonucunda sürekli değişen ve gelişen silah, araç ve gereci kullanabilecek beceri düzeyindeki teknik personel ve uzmanlara duyulan ihtiyacın artması. Dijitalleşmenin üst düzeye çıkması, siber güvenliğin artan önemi, yazılım, robot teknolojileri, İHA ve SİHA'ların çatışma sahasında etkin olarak kullanılmaya başlamış olması
- Özel askeri şirketler için muharip olmayan görevler kapsamında, muharebe destek ve muharebe hizmet destek alanlarında da yeni iş imkanı olarak beliren fonksiyon alanlarının ortaya çıkması
- ÖAŞ'lerin kontrolü konusunda Irak ve Afganistan'da ABD'nin yaşamış olduğu tecrübelerden çıkarılan dersler
- Bu kapsamda özellikle devletlerin çatışma bölgelerinde yaşanması muhtemel insan hakları dolayısıyla, uluslararası hukuk kapsamında doğabilecek risklerden ÖAŞ'ler vasıtasıyla kendilerini kurtarma imkanının bulunduğu keşfetmiş olmaları
- Devletlerin Libya ve Suriye'de Wagner Şirketi tecrübesinde görüldüğü üzere, kendi milli politikalarına uygun hedefleri uluslararası hukuk ve silahlı çatışma hukuku kurallarının bağlayıcılığı ile sınırlı olmadan elde edebilme arzusu
- Ülke dışı müdahaleler sırasında, kendi maddi kazançları için çalıştığı düşünülen özel askeri şirket personeli kaybının iç siyaset ve sonuçları üzerindeki etkisinin, resmi ordulardaki asker kayıpları kadar negatif sonuçlar doğurmayacağı düşüncesi
- Uluslararası güvenlik sektörünün küresel boyutta önemli bir hacme ulaşması ve ülkelerin ÖAŞ'ler vasıtasıyla bu sektörden pay alma isteği
- Ordulardaki küçültme ve personel mevcudundaki azaltma uygulamaları neticesinde işsiz durumda kalan, eğitilmiş ve tecrübeli eski askeri personelin bir araya gelerek dünyada büyüyen bir pazar haline gelen güvenlik sektöründe faaliyet gösterecek şirketler kurmaları ve bu alanın sağlamış olduğu yeni istihdam imkanları

Belirtilen nedenlere bağlı olarak daha önce ülke silahlı kuvvetlerinin tekelinde olan güvenliğe ilişkin pek çok alanın özel sektör hizmet alanının konusu haline gelmiş olduğu görülmektedir. Bu alanda faaliyet gösteren bazı şirketlerin mevcutları 620 bin kişiye ulaşarak dünyadaki devletlerin çoğunun milli ordusundan bile büyük kurumlar ortaya çıkmıştır. Bazı şirketler 100'den fazla ülke

ve/veya 250'den fazla noktaya faaliyetlerini yayarak devletlerden daha yaygın ve daha derin bir etki alanına erişmişlerdir. Bu kadar yaygın bir alanda değişik görevler icra eden özel askeri şirketlerin genel olarak üç kategori altında faaliyetlerini sürdürdükleri görülmektedir:

- Lojistik destek şirketleri
- Özel güvenlik şirketleri
- Özel askeri şirketler

Özel askeri şirketlerin özellikle 80'ler sonrasında yaygınlaşmasına neden olan etkenler ve görev kategorileri açısından yukarıdaki şekilde sıralandıktan sonra Türkiye tarafından dikkate alınması gereken hususlar ve bu konuda alınması elzem tedbirler de şu şekildedir:

Öncelikle görev kategorileri açısından bakıldığında Türkiye'nin daha çok birinci ve ikinci grup şirketlere sahip olduğu yani mutfak hizmetleri, ulaştırma hizmetleri vb. hizmetler sunan lojistik destek şirketleri ile bina, tesis, havalimanı, maden sahaları vb. bölgelerin güvenliğini sağlayan özel güvenlik şirketleri açısından yeterli mevzuatını oluşturmuş olduğu ve çok sayıda şirketin özellikle ülke içinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bu şirketler arasında küresel ölçekte sözleşmeler yapabilen ve henüz milyar dolarlar düzeyinde gelir elde edebilen bulunmaktadır. Üçüncü grup şirketler olan ve risk analizi, askeri konular danışmanlığı, özel kuvvet harekatı eğitimi, terörizmle mücadele harekatı eğitimi, istihbarat ve istihbarata karşı koyma hizmetlerinden, bizzat sıcak çatışmalara katılmaya kadar bir dizi görev sahalarına odaklanabilen özel askeri şirket yapılanması konusunda Türkiye'nin oldukça kısır bir yapısı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu hususlarda görev yapmak üzere kurulmuş olan yalnızca iki şirket bulunmaktadır. Bu şirketler ise SADAT ve Akademi Sancak'tır. Dolayısıyla hem mevcut şirketlerin küresel çapta etkinliklerinin artması ve küresel pazardan önemli bir payın alınması hem de uluslararası hukuk açısından riski resmi devlet kurumlarının uzağında tutarak milli menfaatlere destek sağlanması bakımından aşağıdaki tedbirlerin alınmasının fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir:

- Öncelikle güvenlik politikaları ve uluslararası güvenlik uzmanları ile uluslararası hukuk ve silahlı çatışma hukuku uzmanlarının katılacağı bir çalıştay düzenlenerek Türkiye'de bu konuda mevcut yasal mevzuat, uluslararası hukuk ve 1989 BM Konvansiyonu çerçevesinde gözden geçirilmeli ve özel askeri şirketlerin görev alanları, sınırları, kurabilecek ve çalışabilecek kişilerde olması gereken özellikler tanımlanmalıdır.

- Bu şirketlere ülke içinde yalnızca güvenlik, eğitim ve lojistik destek ile ilgili sahalarda görev yapma imkanı tanınırken yurt dışında görev alanları uluslararası hukukun cevaz verdiği en geniş sınırlarda tutulmalıdır. Yurt içinde devlet açısından bir risk oluşturabilecek büyüklük ve yeteneğe erişmemeleri için gerekli sınırlamalar bulunmalıdır. Tüm yasal düzenlemelerde güç kullanma tekelinin devlette bulunması prensibinin zedelenmemesi göz önüne alınmalıdır.
- Kuruluş aşamasında bu tip şirketlerin yatırım ve vergi teşviklerinden istifade etmeleri sağlanmalı ve küresel ölçekte rekabet edebilecek en az iki-üç şirket oluşturulmalıdır.
- Yurt dışında ülke menfaatlerinin gerektirdiği ve büyük çaplı askeri harekate ihtiyaç duyulmayan durumlarda, bu şirketlerin kullanılması suretiyle hem doğabilecek risklerden devlet kendisini uzak tutmalı hem de her seferinde TBMM teskeresi ihtiyacı olmaksızın milli menfaatlere destek sağlamanın koşulları oluşturulmalıdır.
- Kurulmuş ve kurulacak olan bu şirketlerin denetimlerinin nasıl ve hangi otorite tarafından sağlanacağı da esasa bağlanmalı ve yasal sınırların dışına taşmamaları açısından gerekli tedbirler geliştirilmelidir.

Sonuç olarak güvenlik alanında dünyada giderek büyüyen bir pazar ortaya çıkmış bulunmaktadır. Hem bu pazardan pay almak hem de milli menfaatlerini, resmi devlet kurumları ve ulusal orduların imajına zarar vermeden koruyabilmek maksadıyla Türkiye'nin de geç kalmadan bu sektörde hem nitelik hem de nicelik olarak yeteri kadar kurumun oluşturulması maksadıyla gerekli yasal mevzuatı ve piyasa koşullarını oluşturması gerektirdiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Arnold, G., (1999), *Mercenaries: Scourge of the Developing World*, Macmillan Press LTD, Londra.

Avant, D., (2004), “The Privatization of Security and Change in the Control of Force”, *International Studies Perspectives*, Cilt: 5, Sayı: 2.

Avant, D. ve Sigelman, L., (2010), “Private Security and Democracy: Lessons from the US in Iraq”, *Security Studies*, Cilt: 19, Sayı: 2.

Barzelay, M., (1992), *Breaking through Bureaucracy: A New Vision for Managing in Government*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Beckley, M., (2015), “The Myth of Entangling Alliances: Reassessing the Security Risks of U.S. Defense Pacts”, *International Security*, Cilt: 39, Sayı: 4.

Bemelmans, V., Nelissen, N. J. M., Godfroij, A. J. A. ve De Goede, P. J. M., (1999), “Renewing Government: A Tale for All Times”, *Renewing Government: Innovative and Inspiring Visions*, ed. N. Nelissen, M. L. Bemelmans-Videc, A. Godfroij ve P. De Goede, (Utrecht: International Books).

Brooks, S. G., Ikenberry, G. J. ve Wohlforth, W. C., (2012), “Don't Come Home, America: The Case against Retrenchment”, *International Security*, Cilt: 37, Sayı: 3, (Kış 2012/13).

Calaguas, M., (2006), “Military Privatization: Efficiency or Anarchy?”, *Chi-Kent J. Int'l & Comp. L.*, Cilt: 6, Sayı: 1.

Congressional Budget Office (CBO), (2008), “Contractor Support of U.S. Operations in Iraq”, available at <http://www.cbo.gov/ftpdocs/96xx/doc9688/08--12-IraqContractors.pdf>.

Fitzsimmons, S., (2013), “Wheeled Warriors: Explaining Variations in the Use of Violence by Private Security Companies in Iraq”, *Security Studies*, Cilt: 22, Sayı: 4.

Goodsell, Charless T., (2004), *The Case for Bureaucracy: A Public Administration Polemic*, CQ Press, Washington DC.

Hood, C., (1991), "A Public Management for All Seasons?", *Public Administration*, Cilt: 3, Sayı: 19.

Hope, K. R., (2001), "The New Public Management: Context and Practice in Africa", *International Public Management Journal*, Cilt: 4, Sayı: 2.

Kidwell, D. C., (2005), *Public War, Private Fight? The United States and Private Military Companies*. Combat Studies Institute Press, Forth Leavenworth, Kansas.

Kinsey, C., (2009), *Private Contractors and the Reconstruction of Iraq: Transforming Military Logistics*, Routledge-Contemporary Security Studies.

Lan, Z. ve Rosenbloom, D. H., (1992), "Editorial", *Public Administration Review*, Cilt: 52, Sayı: 6.

Lilly, D., (2000), *The Privatization of Security and Peacebuilding: A Framework for Action*, International Alert Policy and Advocacy Department.

Lindemann, M., (2007), "Civilian Contractors under Military Law", *Parameters*.

Lindsay, J. R., (2014), "The Impact of China On Cyber Security Fiction and Friction", *International Security*, Cilt: 39, No: 3.

Mandel, R., (2000), "The Privatization of Security", *International Student Association 41th Annual Convention*, Los Angeles.

Mandel, R., (2002), *Armies Without States*. Lynne Rienner Publishers Inc., Londra.

Osborne, D. ve Gaebler, T., (1992), *Reinventing Government*, Addison-Wesley Publishing Company, New York.

Percy, S., (2007), *Mercenaries*. Oxford University Press, Oxford.

Pollitt, C., (1993), *Managerialism and the Public Services*, 2. Baskı, Blackwell, Oxford.

Posen, B. R., (2007), "The Case for Restraint", *American Interest*, Cilt: 3, Sayı: 1, (Kasım-Aralık 2007).

Rhodes, R. A. W., (1996), "The New Governance: Governing without Government", *Political Studies*, Cilt: : XLIV.

Rich, P. B., (1999), *Warlords*. St. Martin's Press, Londra.

Salzman, Z., (2008), "Private Military Contractors and the Taint of a Mercenary Reputation", *International Law and Politics*, Cilt: 40.

Singer, P.W., (2003), *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press, New York.

Singer, P. W., (2004), "The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where to Next?", *Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces Policy Paper*.

Sönmez, Ü., (2004), "Independent Regulatory Agencies: The World Experience and the Turkish Case", METU Social Sciences Institute, *Master's Degree Thesis*, Ankara.

Stinnett, N., (2005), "Regulating the Privatization of War: How to Stop Private Military Firms from Committing Human Rights Abuses", *Boston College International and Comparative Law Review*, Cilt: : 28, Sayı: 1.

Susman, G. I., (1998), *The Defense Industry in the Post Cold War Era: Corporate Strategies and Public Policy Perspectives*, Elsevier Science Ltd., Londra.

Tangör, B. ve Yalçınkaya, H., (2010), "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 7, Sayı: 25.

Terry, L. D., (1998), "Administrative Leadership, Neo-Managerialism and the Public Management Movement", *Public Administration Review*, Cilt: 58, Sayı: 3.

Wallwork, R. D., (2004), *Operational Implications of Private Military Companies in the Global War on Terror*, School of Advanced Military Studies the United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas.

AHMET KESER

Doç. Dr. Ahmet KESER 1987'de Kuleli Askeri Lisesi ve 1991'de Kara Harp Okulu'ndan mezun olmuştur. İç Güvenlik Harekat Bölgesi'nde başta Kato Dağı, Çığılı, Kamışlı/Çukurca-Hakkari ve Derecik/Şemdinli-Hakkari olmak üzere pek çok bölgede Tim. K.lığı ve Bl. K.lığı ve Kh. Sb.lıkları yapmış, Çelik ve Çekiç hareketleri başta olmak üzere çeşitli sınır ötesi hareketlere Birlik Komutanı olarak iştirak etmiştir. Harp Akademileri'nde komutanlık ve karargah subaylığı eğitimini tamamlamış, Ft. Leonard Wood, Missouri-ABD'de Konvansiyonel Fiziki Güvenlik, Olay Yeri İncelemesi, Delillerin Toplanması ve Koruyucu Hizmetler kurslarını bitirmiştir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Gürcistan Misyonu'nda diplomatik görevli olarak Çeçenistan Sınırı Askeri Gözlemciliği ve Güvenlik Şube Müdürlüğü görevi yapmış; Kosova'da çok uluslu güç NATO-KFOR'un Harekat ve Eğitim Şube Müdürlüğü görevini icra etmiş; Hammelburg-Almanya'da bulunan Birleşmiş Milletler Eğitim Merkezi'nde ve Ankara'da bulunan Türkiye Barış için Ortaklık Eğitim Merkezi'nde uluslararası personele, BM'de Çalışma Usulleri, Uluslararası Müzakere ve Arabuluculuk Teknikleri, Harekat Güvenliği ve Silahlı Çatışma Hukuku konularında dersler vermiştir. Genelkurmay İstihbarat Başkanlığında İHA'ların uçuşlarıyla ilgili planlamadan sorumlu Şube Müdürlüğü görevini de yürütmüş ve kıdemli albay rütbesiyle TSK'dan emekliye ayrılarak akademiye geçmiştir. İngilizce ve Rusça bilen Keser, çalışmalarını halen Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nde sürdürmekte, Milli Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu'nda ise Türk Savaş Felsefesi ve Stratejik Kültür ile Stratejik Kültür Karşılaştırmalı Ülke İncelemeleri derslerini vermektedir.

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN KÜRESEL YAYILIMI VE GELECEĞİ

AHMET KESER

Özel askeri şirketler konusu son dönemde Libya'da Birleşmiş Milletler tarafından tanınan Uluslararası Mutabakat Hükümetine karşı Hafter öncülüğünde sürdürülen isyan girişimi sırasında rol alan Rus özel askeri şirketi Wagner'in rolü ile önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Bu rapor Kırım ve Suriye'nin ardından Libya'da da ortaya çıkan Wagner vakasından hareketle özellikle "son otuz-kırk yıllık süreç içerisinde bu özel askeri şirketlerin hızlı hatta 'hormonlu' gelişimi, uluslararası arenadaki çatışmalar, küresel güvenlik ve ekonomik yapı üzerindeki etkileri" üzerine odaklanmaktadır. Bu odaklanmadan hareketle "Özel askeri şirketlerin tarihsel gelişimi nasıl olmuştur? Bugüne kadar dünyanın hangi bölgelerinde, hangi görevlerde kullanılmışlardır? Küresel ölçekte etkili hale gelen en büyük otuz özel askeri şirket hangileridir? Bunlar hangi ülkelere ait şirketlerdir? Bu şirketler ne tür faaliyetler icra etmektedir? Türkiye'nin bu konudaki mevcut durumu nedir?" sorularına cevap aranmakta ve son olarak da "Türkiye açısından özel askeri şirketler konusunda geleceğe yönelik politika önerileri neler olabilir?" sorusuna cevap üretilerek politika yapıcı ve karar alıcılar açısından uygun hal tarzlarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Teknolojik gelişmelerle artan küreselleşme olgusu ve buna bağlı olarak dünyanın küresel bir köy haline dönüşmesiyle birlikte, daha önce coğrafi bakımdan uzak olduğu değerlendirilen bölgelerdeki gelişmelerin artık ülkelerin iç güvenlik meseleleriyle eş değer bir ağırlık taşımaya başladığı, neredeyse ülkelerin silahlı kuvvetlerinden daha fazla rol üstlenen, daha fazla personel istihdam eden, küresel ekonomide önemli bir paya sahip olan özel askeri güvenlik şirketlerine ilişkin bu rapor kamu politikalarının geliştirilmesine fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.